Република Србија
Републички завод за статистику

Подржано од стране
Европске уније

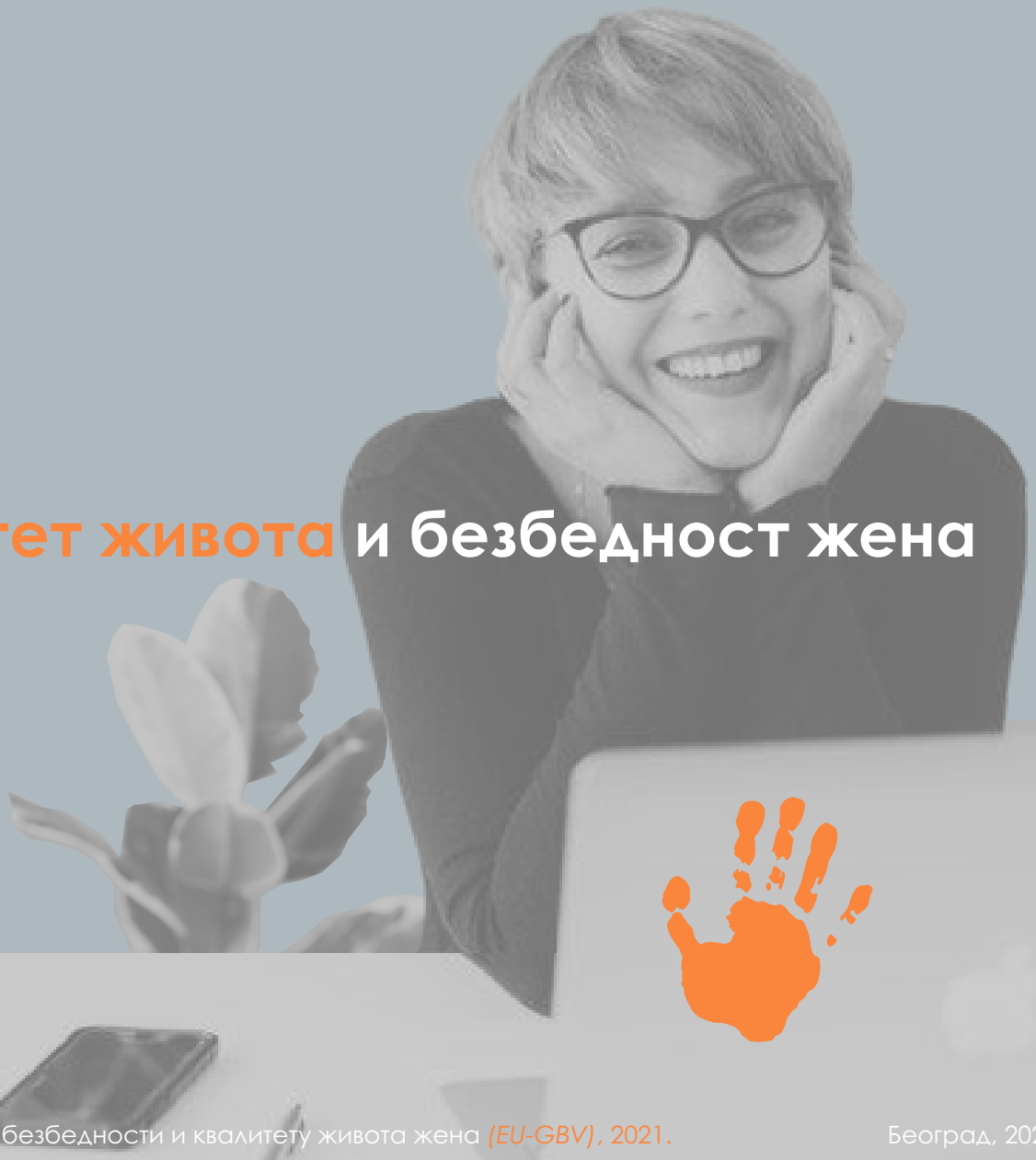

Квалитет живота и безбедност жена

Истраживање о безбедности и квалитету живота жена *(EU-GBV)*, 2021.

Београд, 2022.

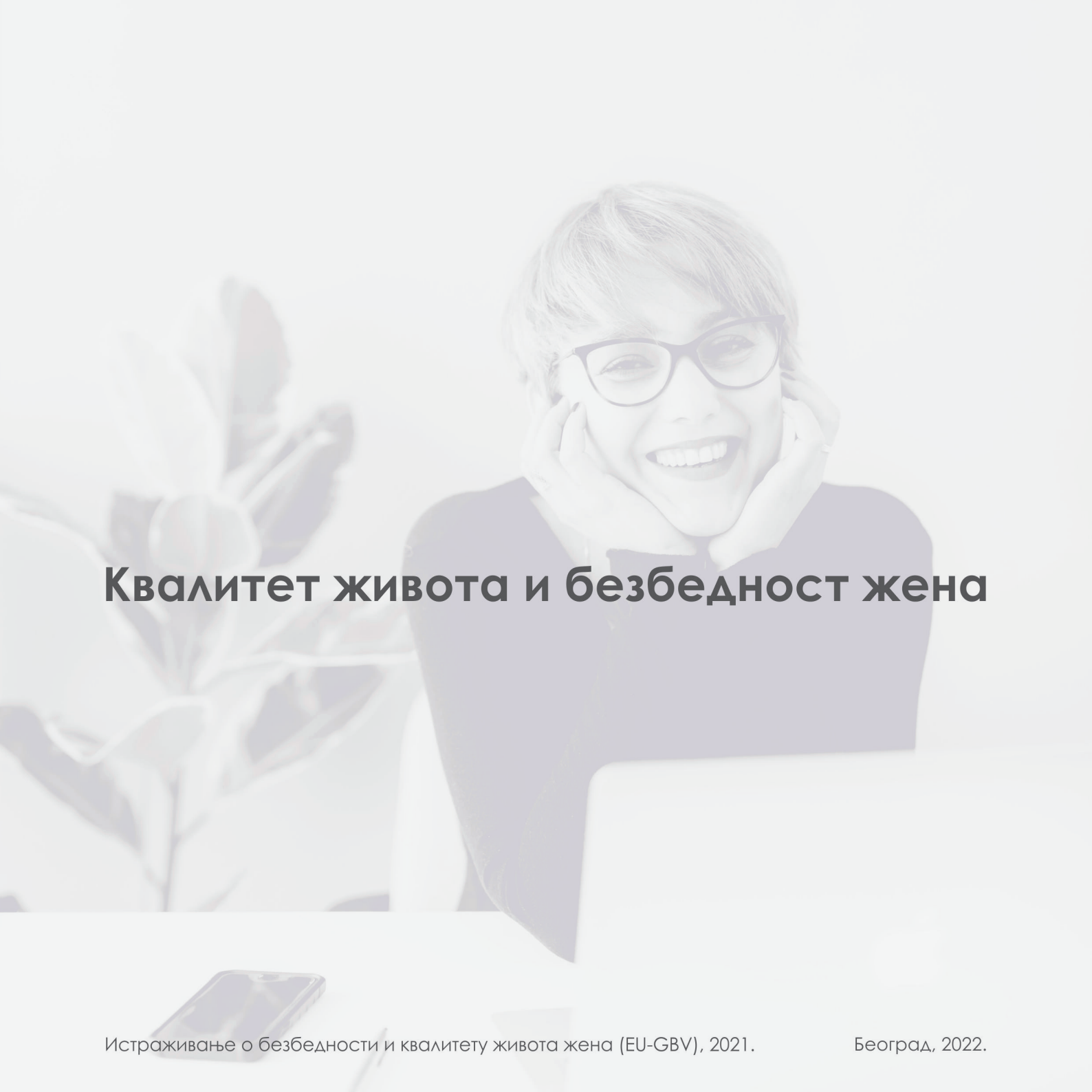

Квалитет живота и безбедност жена

Истраживање о безбедности и квалитету живота жена (EU-GBV), 2021.

Београд, 2022.

Квалитет живота и безбедност жена

Издаје и штампа: Републички завод за статистику, Београд, Милана Ракића 5
Одговара: др Миладин Ковачевић, директор

Аутор: проф. др Марија Бабовић

Рукопис припремили: проф. др Марија Бабовић, др Марија Анђелковић, Весна Зајц, Драгана Николић, Зорана Ћосић, Милена Ваић, Мирјана Огризовић Брашанац

Лектура: Богдана Милошевић
Дизајн и припрема за штампу: Одељење за развој, припрему и визуелизацију статистичких аутпута

Извор фотографија: Све фотографије (*free download images*) слободне су за даље коришћење, уз обавезно навођење извора; преузете са сајта https://www.pexels.com/

Ова публикација је направљена уз финансијску помоћ Европске уније. За садржај ове публикације искључиво је одговоран Републички завод за статистику и не представља званичан став Европске уније.

ПРЕДГОВОР

Публикација „Квалитет живота и безбедност жена” представља приказ драгоцених података о родно заснованом насиљу.

Публикација се заснива на резултатима Истраживања о безбедности и квалитету живота жена, чији је оригиналан назив Истраживање о родно заснованом насиљу и другим облицима међуљудског насиља – *EU GBV.* Републички завод за статистику је спровео Истраживање у периоду од 1. септембра до 8. новембра 2021. године, у сарадњи са Евростатом, на основу уговора о спровођењу регионалног пројекта *IPA – 2017 Multi-beneficiary statistical cooperation programme.*

Истраживање је спроведено према методологији Евростата, чиме је обезбеђена упоредивост са индикаторима о родно заснованом насиљу са осталим европским земљама. Истраживањем није обухваћена територија АП Косово и Метохија.

Подаци прикупљени овим истраживањем пружају поуздане информације у вези са здрављем, добробити, безбедношћу и сигурношћу жена у свом окружењу и квалитету живота жена уопште.

Надамо се да ће резултати овог истраживања допринети реалном сагледавању тренутног стања родно заснованог насиља, и да ће наћи практичну примену у креирању ефективних политика, с циљем унапређења друштвеног положаја жена.

Др Миладин Ковачевић

САДРЖАЈ

Предговор	3
Увод	6
Правни и институционални оквир истраживања	9
Методолошке напомене	11
Јединица посматрања	11
Начин и временски период прикупљања података	11
План узорка	11
Циљна популација и популација обухваћена истраживањем	11
Тип узорка и стратификација	12
Величина и алокација узорка	12
Оквир за избор узорка и избор узорка	13
Израчунавање пондера	13
Израчунавање индикатора	14
Обухват узорка	14
Основне карактеристике жена које су учествовале у истраживању	16
Појмови и дефиниције	19
Насиље	19
Облици насиља	19
Врсте насиља	20

Облици насиља над женама који су обухваћени истраживањем	22
Партнерско насиље	24
Породично насиље над женама	36
Непартнерско насиље	38
Насиље над женама од стране било код учиниоца	48
Прогањање	52
Сексуално узнемиравање на радном месту	60
Насиље у детињству	66
Општа искуства са криминалом	74
Ставови и понашања у вези са насиљем над женама	76
Закључак	80
Захвалност	83

Увод

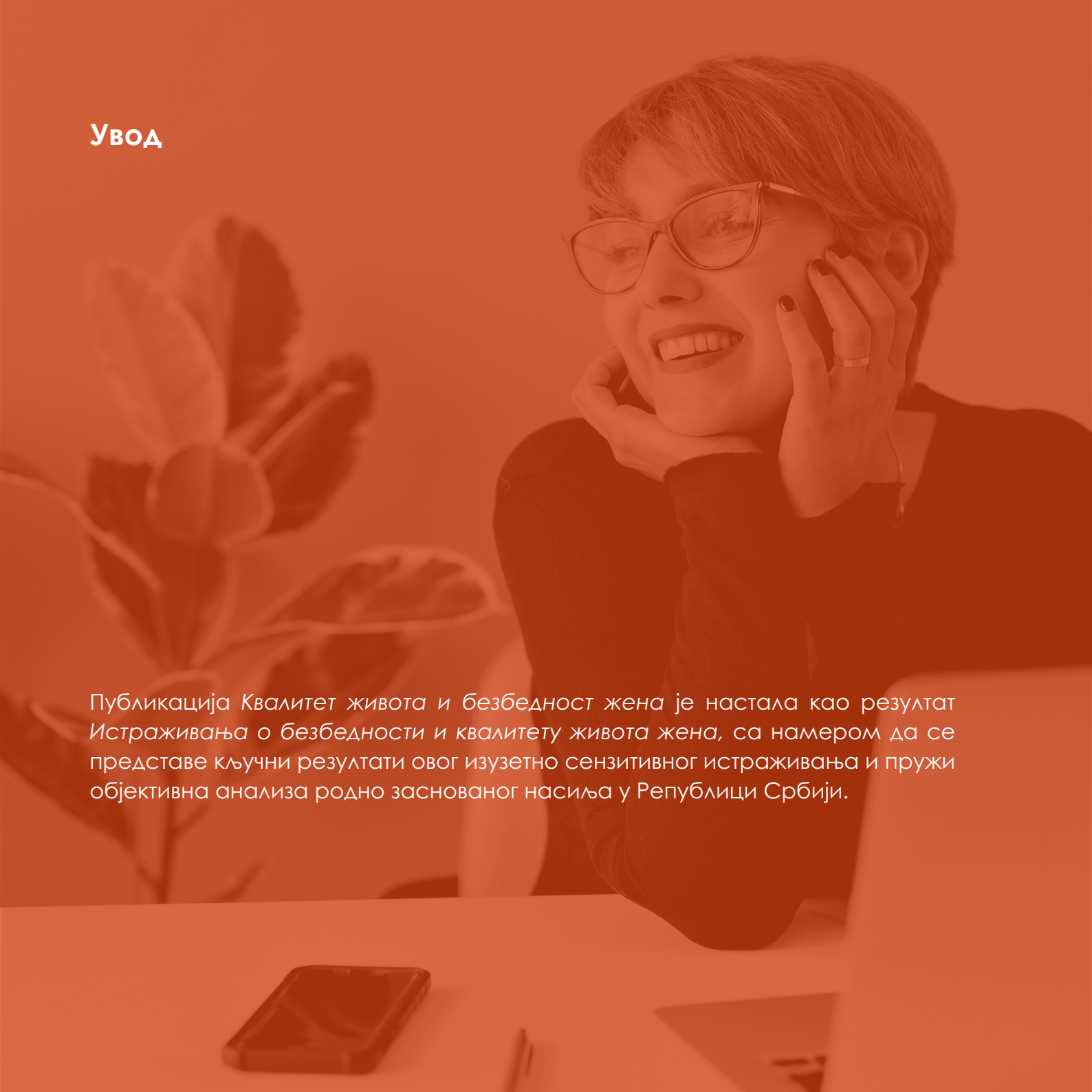

Публикација *Квалитет живота и безбедност жена* је настала као резултат *Истраживања о безбедности и квалитету живота жена,* са намером да се представе кључни резултати овог изузетно сензитивног истраживања и пружи објективна анализа родно заснованог насиља у Републици Србији.

УВОД

Публикација „Квалитет живота и безбедност жена" представља анализу података Истраживања о безбедности и квалитету живота жена, које је спровео Републички завод за статистику (Завод) у сарадњи са Евростатом, на основу уговора о спровођењу регионалног пројекта *IPA-2017 Multi-beneficiary statistical cooperation programme*.

Реализацијом овог пројекта, Завод је први пут добио прилику да спроведе истраживање о родно заснованом насиљу.

Изворни назив истраживања је Истраживање ЕУ о родно заснованом насиљу над женама и другим облицима међуљудског насиља – *EU GBV*, а за потребе истраживања у Републици Србији прихваћен је назив Истраживање о безбедности и квалитету живота жена.

Главни циљ истраживања је прикупљање података о *учесталости родно заснованог насиља* у Републици Србији.

Како би се утврдили присутни *облици насиља*, креирана су питања која обухватају: сексуално узнемиравање на радном месту, насиље од стране садашњег и бившег партнера, непартнерско насиље, прогањање, као и насиље у детињству. Један од циљева јесте да се утврди ко су *учиниоци насиља* над женама.

За сваки облик насиља предвиђена су питања како би се прикупили подаци о *могућим последицама и пријављивању* оваквих инцидената надлежним органима. Истраживањем је обухваћена *општа виктимизација и познавање услуга подршке жртвама*.

Публикација представља кључне резултате овог изузетно сензитивног истраживања. Ови резултати омогућавају вишеслојно посматрање и пружање целовите, објективне анализе родно заснованог насиља у Републици Србији, стручној, као и широј јавности, што може допринети унапређењу друштвеног положаја жена.

Квалитет живота жена је најреалнији сегмент проучавања проблема родно заснованог насиља. Неопходно је нагласити да квалитет живота има своју субјективну и објективну страну, због чега његово постизање представља велики изазов. Ипак, дефинисањем квалитета живота као јасног стратешког циља може се очекивати помак у овој области. Стога се намеће обавеза мониторинга.

С тим у вези, статистичко праћење квалитета живота жена добија на значају јер пружа корисну процену услова живота жена, и открива аспекте у којима је неопходно деловати ради достизања квалитетнијег живота жена у Републици Србији.

Иако је насиље над женама тема која добија сензационалистички карактер у медијима, чини се да недостаје стручни аспект сагледавања овог проблема. Овом публикацијом се употпуњује статистичка слика о родно заснованом насиљу, а резултати спроведеног истраживања указују на постојање простора за ефективно спровођење јавних политика, с циљем превенције, спречавања и заштите жена жртава родно заснованог насиља, која је кључна препрека да жене у пуној мери уживају људска права.

ПРАВНИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

Република Србија је потписница више важних и обавезујућих међународних докумената који гарантују равноправност жена и мушкараца и забрањују дискриминацију на основу пола. Међу тим документима најважнији су документи Уједињених нација (Општа декларација о правима човека, Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена — *CEDAW*), Савета Европе (Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, Европска социјална повеља и Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици – тзв. Истанбулска конвенција) и Европске уније (Повеља Европске уније о основним правима).

Ратификацијом и ступањем на снагу Истанбулске конвенције од 1. августа 2014. године, Република Србија се обавезала да ће спровести одговарајуће мере за постизање циљева прописаних законом, као што су: заштита жена од свих облика насиља, превенција, кривично гоњење и елиминисање насиља у породици. Овим је Република Србија преузела обавезу спровођења редовних истраживања о насиљу над женама, као и насиљу у породици.

Национални правни оквир родне равноправности представљају Устав Републике Србије, закони, али и подзаконски правни акти.

Устав Републике Србије у основним одредбама гарантује равноправност жена и мушкараца и обавезује државу да води политику једнаких могућности у свим областима живота (образовање, здравствена заштита, запошљавање и рад, социјална сигурност и др.).

Закони и подзаконски правни акти релевантни за област родно заснованог насиља су: Закон о равноправности полова[1], Закон о забрани дискриминације[2], Закон о спречавању насиља у породици[3], Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период 2021−2030. године[4], Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у

[1] Службени гласник РС, број 52/2021.
[2] Службени гласник РС, бр. 22/2009 и 52/2021.
[3] Службени гласник РС, број 94/2016.
[4] https://www.rodnaravnopravnost.gov.rs/index.php/sr/dokumenti/strategije-i-akcioni-planovi/strategija-prevencije-i-zastite-od-diskriminacije

породици за период 2021−2025. године[5], Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља за период 2020−2023. године[6], Стратегија за родну равноправност 2021–2030[7], а у завршној фази су акциони планови за спровођење наведених стратегија.

Истраживање о безбедности и квалитету живота жена спроводи се у складу са одредбама Закона о званичној статистици[8] и са Одлуком о Програму рада званичне статистике у периоду 2021−2025[9]. Резултати истраживања се објављују у агрегираном облику, чиме је у потпуности обезбеђена тајност индивидуалних података о домаћинствима и лицима. Анкетарке су дужне да поступају у складу са Законом о званичној статистици и да податке до којих се долази у току анкетирања чувају као пословну тајну.

[5] https://www.minrzs.gov.rs/sr/dokumenti/ostalo/sektor-za-socijalnu-zastitu/strategija-za-sprecavanje-i-borbu-protiv-rodno-zasnovanog-nasilja-prema-zenama-i-nasilja-u-porodici-za-period-2021-2025-godine
[6] Службени гласник РС, број 80/2020.
[7] https://www.minljmpdd.gov.rs/doc/konsultacije/090821/Polazne-osnove-za-Predlog-strategije-o-RR.pdf
[8] Службени гласник РС", бр. 104/09, 24/11.
[9] Службени гласник РС, број 24/21.

МЕТОДОЛОШКЕ НАПОМЕНЕ

ЈЕДИНИЦА ПОСМАТРАЊА

Јединица анкетирања је особа женског пола, старости од 18 до 74 године, која је према плану узорка, члан изабраног домаћинства. Ако у домаћинству живи више од једне жене старости од 18 до 74 године, за анкетирање је изабрана жена којој је последњој био рођендан у односу на датум анкетирања.

НАЧИН И ПЕРИОД ПРИКУПЉАЊА ПОДАТАКА

За попуњавање упитника коришћен је *CAPI* метод (*Computer-assisted personal interviewing* – анкетирање обављено лицем у лице уз помоћ лаптопа, односно коришћењем електронског обрасца – апликације). Апликација је дизајнирана коришћењем система интегрисане обраде података (ИСТ систем). То је концепт вођен метаподацима интеграције података, који је у потпуности осмислио и реализовао стручни тим Завода.

Истраживање је спроведено у периоду од 1. септембра до 8. новембра 2021. године.

ПЛАН УЗОРКА

ЦИЉНА ПОПУЛАЦИЈА И ПОПУЛАЦИЈА ОБУХВАЋЕНА ИСТРАЖИВАЊЕМ

Циљну популацију представљају приватна (неинституционална) домаћинства и жене старости од 18 до 74 године на територији Републике Србије, без Региона Косово и Метохија, који представљају уобичајено становништво[10]. Искључена су лица у колективним домаћинствима – становима (студентски и ђачки домови, домови за децу и омладину ометену у развоју, домови за пензионере, старе и изнемогле, домови за одрасле инвалиде, манастири, самостани и сл.). Популација обухваћена истраживањем ограничена је на сва домаћинства која живе у пописним круговима[11] у

[10] *Regulation (EC) No 763/2008 of the European Parliament and of the Council of 9 July 2008 on population and housing censuses.*

[11] Пописни кругови су најмање просторне јединице које се формирају за потребе организације и реализације пописа становништва. Сваки пописни круг има прецизно дефинисане границе и свој редни број у оквиру општине/града/градске општине. Територија пописног круга може да обухвата део насеља, једну или више улица, део улице, село, део села, заселак и сл.

којима је у време Пописа становништва, домаћинстава и станова 2011. године евидентирано најмање 20 домаћинстава. Популација обухваћена истраживањем редукована је за 1,5% у односу на циљну популацију.

ТИП УЗОРКА И СТРАТИФИКАЦИЈА

У Истраживању је примењен троетапни стратификовани узорак скупина. Узорак пописних кругова (скупина домаћинстава) изабран је у првој етапи. Узорак домаћинстава у сваком пописном кругу изабран је у другој етапи и у сваком домаћинству изабрана је једна жена старости од 18 до 74 године у трећој етапи.

Пописни кругови, као примарне јединице, стратификују се према типу насеља (град и остало) и према територији на нивоу НСТЈ 2 (Београдски регион, Регион Војводине, Регион Шумадије и Западне Србије и Регион Јужне и Источне Србије).

ВЕЛИЧИНА И АЛОКАЦИЈА УЗОРКА

Планирана величина узорка износи 7 000 домаћинстава у 500 пописних кругова. У сваком пописном кругу изабрано је по 14 домаћинстава, а у сваком домаћинству изабрана је по једна жена старости од 18 до 74 године.

Алокација узорка по регионима и типу насеља пропорционална је броју домаћинстава у тим контингентима. У табели 1 приказана је алокација пописних кругова и планиран број домаћинстава по стратумима.

Табела 1. Алокација пописних кругова и број домаћинстава по стратумима

Регион	Број пописних кругова			Број домаћинстава		
	укупно	град	остало	укупно	град	остало
Укупно	500	311	189	7000	4354	2646
Београдски регион	123	103	20	1722	1442	280
Регион Војводине	141	86	55	1974	1204	770
Регион Шумадије и Западне Србије	133	66	67	1862	924	938
Регион Јужне и Источне Србије	103	56	47	1442	784	658

ОКВИР ЗА ИЗБОР УЗОРКА И ИЗБОР УЗОРКА

Попис становништва спроведен у Републици Србији 2011. године коришћен је као оквир за избор узорка. Пописни кругови формирани за потребе спровођења пописа становништва су дефинисани као примарне јединице узорка и изабрани су из сваког стратума систематски са вероватноћом избора пропорционалном величини, а меру величине представљао је број домаћинстава у сваком пописном кругу на основу Пописа 2011. године. У оквиру сваког стратума пописни кругови су сортирани према општини којој припадају и редном броју у оквиру општине. На тај начин је, уз систематски избор, обезбеђен висок ниво имплицитне географске стратификације и осигурана ефективна дистрибуција узорка. Домаћинства у оквиру сваког пописног круга изабрана су са једнаким вероватноћама (просто случајно), из списка домаћинстава евидентираних у Попису 2011. године. У изабраним домаћинствима жена старости од 18 до 74 године изабрана је на случајан начин методом рођендана (последњи рођендан).

ИЗРАЧУНАВАЊЕ ПОНДЕРА

Да би оцене из узорка биле репрезентативне за посматрану општу популацију, сваком домаћинству и жени из узорка придружен је пондер (фактор експанзије). Главна компонента пондера је реципрочна вредност производа вероватноћа избора у свакој етапи за сваки стратум и представља основни пондер (пондер плана узорка). Друга компонента пондера узима у обзир ниво неодговора за домаћинство и жену. Након завршетка рада на терену израчунате су стопе одговора за сваки стратум. Оне су искоришћене за кориговање пондера плана узорка за свако домаћинство и жену. Да би се смањио ефекат неодговора и да би оцене тотала за посматрану популацију жена биле у складу са текућим демографским проценама, примењена је метода постстратификације према годинама старости (четири групе: 18–29, 30–44, 45–64, 65–74) и типу насеља (град и остало), на нивоу региона (НСТЈ 2).

Пондери узорка су придружени бази података и анализе су извршене пондерисањем података за сваку жену у узорку.

ИЗРАЧУНАВАЊЕ ИНДИКАТОРА

Индикатори су израчунати у односу на време када је спроведено истраживање. Сви индикатори су изражени у процентима, и пондерисани су.

Индикатори партнерског насиља обухватају жене које имају или су икада имале партнера, а индикатори сексуалног узнемиравања на радном месту обухватају жене које су тренутно запослене или су некада радиле.

Индикатори који се односе на партнерско насиље обухватају укупан период живота жене када је била у интимној вези са партнером (бивши партнер) или је тренутно у вези (садашњи партнер). Индикатори непартнерског насиља обухватају период живота од 15. године и касније, а индикатори насиља у детињству обухватају период живота пре 15. године. Индикатори прогањања обухватају читав живот испитанице.

Индикатори који се односе на општа искуства са криминалом обухватају последњих пет година.

ОБУХВАТ УЗОРКА

Од укупно 7 000 домаћинстава, колико је предвиђено узорком, у истраживању је учествовало 4 100 домаћинстава, односно жена старости од 18 до 74 године (стопа одговора износи 58,6%). Анкетирање није комплетно завршено, тј. прекинуто је код два домаћинства, а укупно 2 900 домаћинстава није учествовало у истраживању (41%). У табели 2 приказан је број анкетираних жена по стратумима.

Табела 2. Број анкетираних жена старости 18–74 године по стратумима

Регион	Број домаћинстава		
	укупно	град	остало
Укупно	4100	2530	1570
Београдски регион	940	795	145
Регион Војводине	971	585	386
Регион Шумадије и Западне Србије	1302	657	645
Регион Јужне и Источне Србије	887	493	394

Најчешћи разлог неанкетирања је сврстан у категорију „Друго” (нема женске особе у домаћинству; женска особа у домаћинству не испуњава старосне услове од 18 до 74 године; анкетарка није пронашла никог у најмање три покушаја итд.) и износи 17,8%; 8,2% домаћинстава је одбило да учествује у истраживању; за 7,3% домаћинстава из узорка је евидентирано да је у питању празан стан или није стамбени простор; у 3,8% домаћинстава особа која може дати информације је била одсутна; 3,0% домаћинстава је одсутно дуже време, а 1,0% домаћинстава анкетарке нису могле да пронађу на терену (графикон 1).

Графикон 1. Анкетирана домаћинства (жене) и неанкетирана домаћинства према разлогу због кога нису анкетирани (%)

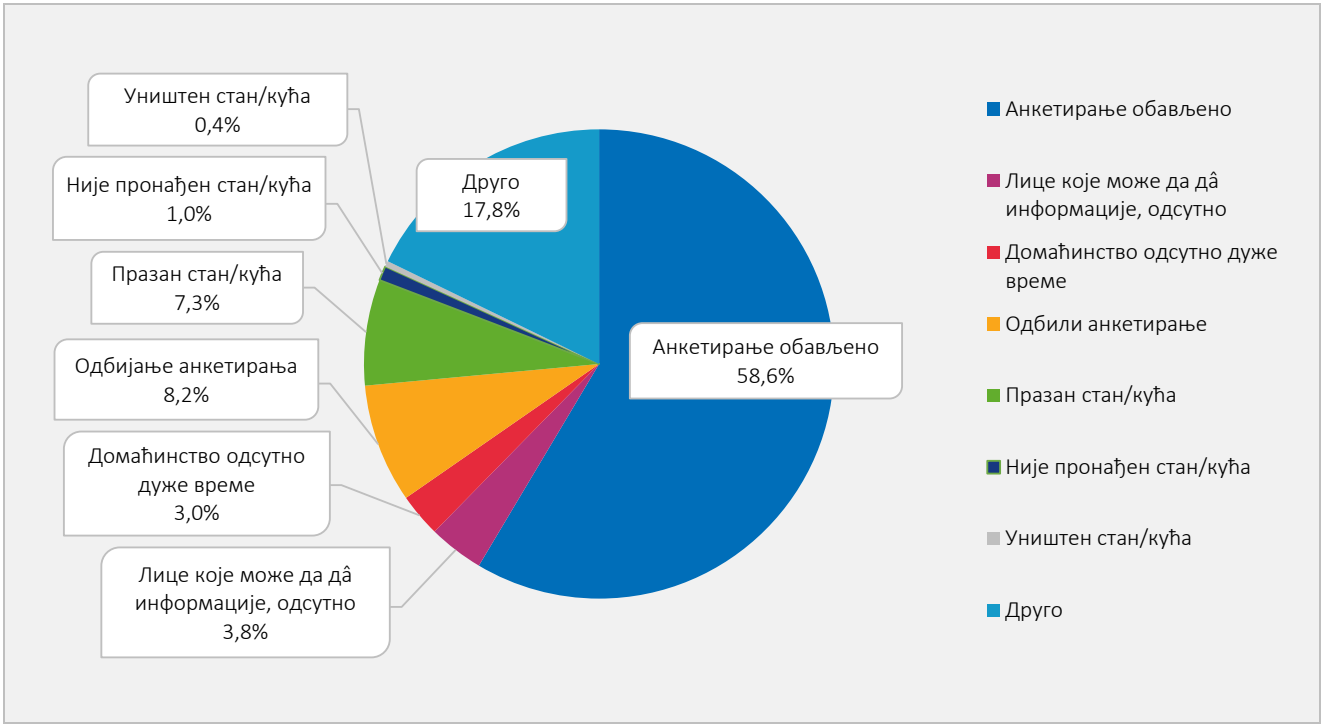

ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ЖЕНА КОЈЕ СУ УЧЕСТВОВАЛЕ У ИСТРАЖИВАЊУ

Ова публикација је резултат репрезентативног Истраживања о безбедности и квалитету живота жена, које је спровео Завод, на узорку од 7 000 жена. Укупно 4 100 жена је учествовало у анкетирању.

Анкетиране су жене из свих региона, и то 31,8% чине жене које имају пребивалиште у Региону Шумадије и Западне Србије, 23,7% у Региону Војводине, 22,9% у Београдском Региону и 21,6% у Региону Јужне и Источне Србије.

Већина анкетираних жена има пребивалиште у градским насељима, 61,7%, док 38,3% има пребивалиште у осталим насељима.

Просечна старост жена које су анкетиране износи 53,5 године. Посматрано по старости, 43,2% анкетираних жена припада старосној групи од 45 до 64 године, готово свака трећа жена има од 65 до 74 године (29,5%), свака пета жена има од 30 до 44 године (18,8%), док само 8,5% жена припада старосној групи од 18 до 29 година.

Жене које су учествовале у истраживању, а које имају пребивалиште у градским насељима су у просеку две године млађе од испитаница које живе у осталим насељима (графикон 2).

Графикон 2. Просечна старост анкетираних жена према типу насеља становања (у годинама)

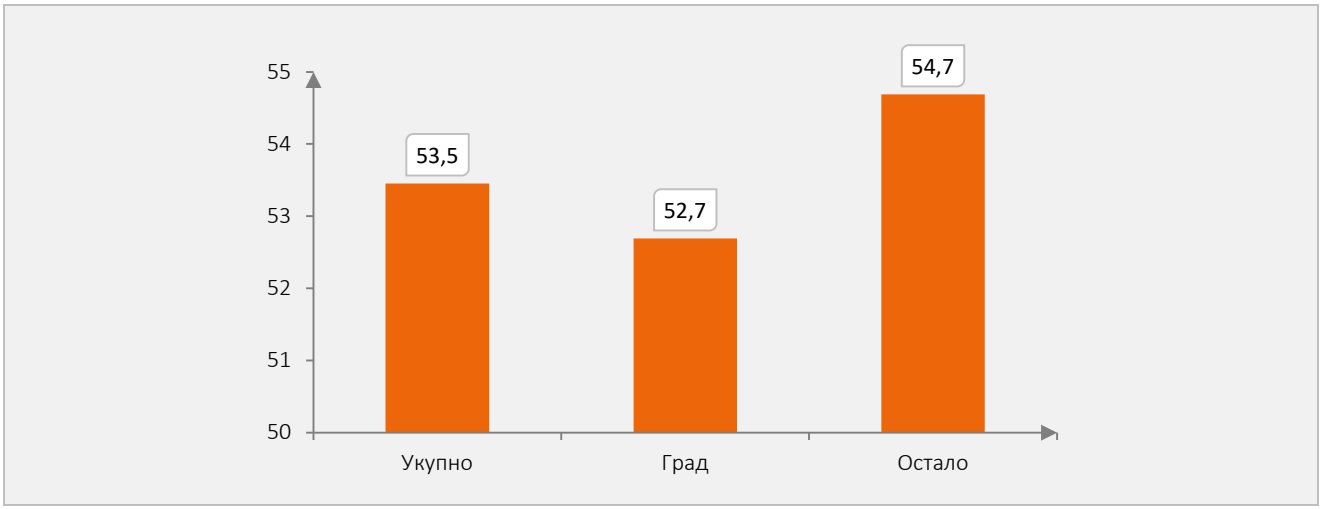

У погледу образовне структуре, највећи удео анкетираних жена има средње образовање (60,8%), четвртина жена има основно или непотпуно основно образовање (24,6%), док више и високо образовање има само 14,6% жена. То се може објаснити старосном структуром популације Републике Србије и анкетираних жена, односно високим уделом жена у старијој доби, као и општом структуром образовања у Републици Србији.

Утицај старосне структуре испитаница огледа се и у радној структури, где једну трећину испитаница чине жене које су у пензији (32,2%), нешто је већи удео запослених жена (36,1%), свака десета жена се изјаснила да је домаћица тј. обавља кућне послове (10,6%), док је 17,4% незапослених жена, а 3,0% испитаница се још увек школује, односно похађа средњу школу или факултет. Укупно 77,6% анкетираних жена је било запослено приликом анкетирања или је некада радило.

Истраживањем је обухваћено и питање личних прихода испитанице, с циљем да се процени економска независност жене у погледу доживљеног насиља. Укупно 33,5% жена као главни извор прихода је навело пензију, 36,2% жена има приход од рада као главни извор прихода, док је 29,3% жена издржавано, односно без личних прихода[12].

Испитаницама је постављено питање да ли могу из властитих средстава да подмире и плате неочекивани трошак у износу од 4 845 РСД[13]. Скоро свака друга жена (46,6%) сматра да не може подмирити или платити неочекивани трошак.

Према брачној структури, готово две трећина жена су удате или живе у ванбрачној заједници (63,3%), удовице чине 17,8% анкетираних жена, 10,4% жена никада нису биле у браку или ванбрачној заједници, а 8,6% жена су разведене, односно формално растављене. Укупно 98,6% анкетираних жена има или је некада имало интимног партнера.

Једна група питања у упитнику односи се на друштвени живот испитанице. Скоро свака друга жена виђа блиске људе једном недељно (44,8%), док се свака четврта жена виђа са блиским људима свакодневно (24,9%), односно једанпут месечно (24,7%). Међутим, постоји мали удео жена које се ретко виђају са блиским људима, или чак немају људе који су им блиски (укупно 5,5%). Већина жена има пријатеље или блиске рођаке код којих би могле отићи ако из било ког разлога не могу бити код куће (91,3%), односно имају блиску особу изван своје куће са којом могу са пуним поверењем разговарати о проблемима из свог приватног живота (89,3%).

[12] Личне приходе нема 27,1% жена и издржаване су од стране лица које је члан домаћинства, а 2,3% жена нема личне приходе и издржаване су од стране лица које није члан домаћинства.
[13] Овај износ представља 25% месечног релативног прага сиромаштва за једночлано домаћинство.

Такође, испитаницама је постављен сет питања о здравственом статусу, и то о општем здравственом стању, евентуалном постојању дуготрајних здравствених проблема и ограничењима, јер су здравствени проблеми основни индикатори ограничавања активности. Највећи број жена (64,5%) има веома добро или добро опште здравствено стање, 26,7% жена има осредње здравствено стање, 7,6% има лоше, а 1,3% жена има веома лоше здравствено стање. Више од трећине жена, 39,7%, има неку хроничну болест или дуготрајни здравствени проблем[14]. Услед здравствених проблема које имају, 3,8% жена сматра да су тешко ограничене у свакодневним активностима, а 10,1% сматра да су ограничене у свакодневним активностима, али не озбиљно.

[14] Дуготрајни проблем значи болест или здравствени проблем који траје, или се очекује да ће трајати шест месеци или дуже.

ПОЈМОВИ И ДЕФИНИЦИЈЕ

НАСИЉЕ

Насиље подразумева претњу силом или употребу силе која може изазвати физичке или емоционалне повреде (вербално и физичко злостављање) према другим особама или групи, као и повреде приватне имовине. Истраживање обухвата четири *врсте насиља*: психичко, економско, физичко и сексуално насиље. Такође, обухваћено је више *облика насиља*: насиље на радном месту, партнерско и непартнерско насиље, прогањање и насиље у детињству.

Родно засновано насиље се дефинише као насиље усмерено против особе одређеног пола. Иако насиље доживљавају оба пола, женски пол је чешће погођен насиљем.

Род подразумева скуп улога, обавеза и очекивања које одређено друштво додељује и намеће особама с обзиром на њихов пол. Скуп улога, обавеза и очекивања се може мењати кроз време и разликује се од друштва до друштва.

Међуљудско насиље обухвата насиље међу појединцима и дели се на породично, насиље између интимних партнера и насиље у заједници.

Облици насиља

Породично насиље над женама обухвата сва дела физичког, сексуалног, психичког и економског насиља која се дешавају у породици, укључујући насиље између интимних партнера, без обзира на то да ли учинилац има или је имао исто пребивалиште са жртвом.

Непартнерско насиље укључује претње, психичко, физичко и сексуално насиље од стране било ког другог мушкарца или жене, осим садашњег или бившег партнера.

Партнерско насиље укључује контролу понашања, претње, психичко, физичко и сексуално насиље од стране партнера.

Насиље од стране садашњег партнера укључује контролу понашања, претње, психичко, физичко и сексуално насиље од стране садашњег партнера, са којим испитаница живи или не живи заједно.

Насиље од стране бившег партнера укључује контролу понашања, претње, физичко и сексуално насиље од стране било ког претходног партнера, без обзира да ли је испитаница живела са њим или не.

Насиље у детињству обухвата сва насилна искуства пре навршене 15. године живота од стране било које особе.

Прогањање је намерно и неовлашћено праћење особе поновљено у више наврата, или предузимање друге радње с циљем физичког приближавања, против њене воље, због чега се та особа плаши за своју сигурност.

Сексуално узнемиравање на радном месту/послу укључује било који облик нежељеног вербалног, невербалног или физичког понашања сексуалне природе, са сврхом или последицом нарушавања достојанства неке особе, нарочито приликом стварања застрашујућег, непријатељског, понижавајућег или увредљивог окружења.

Врсте насиља

Психичко насиље подразумева дела емоционалног злостављања и контролисања понашања особе. Такво насиље често коегзистира са делима физичког и сексуалног насиља од стране интимних партнера.

- *Емоционално злостављање* је вређање, понижавање или омаловажавање особе насамо или пред другим људима, намерно плашење или застрашивање, као и претња да ће повредити ту особу или особе до којих јој је стало.
- *Контролисање понашања* је изоловање спречавањем особе да види породицу или пријатеље, надгледање друштвених интеракција, игнорисање или равнодушно третирање, љутња ако разговара са другим женама/мушкарцима, изношење неоправданих оптужби за неверност, контролисање приступа здравству, образовању или тржишту рада.

Економско насиље је ускраћивање приступа финансијским ресурсима партнеру, и представља облик злоупотребе или контроле.

Физичко насиље се дефинише као намерно спровођење насилних радњи над другом особом, које узрокују телесне повреде, и обухвата:

- бацање нечега што би могло наудити особи;

- гурање, ћушкање или чупање за косу;
- шамарање, ударање песницама или другим предметима;
- премлаћивање, гушење или наношење опекотина;
- претња и употреба ножа, пиштоља или другог оружја.

Телесне повреде су оштећења тела или повреде претрпљене као последица примене непосредне и незаконите физичке силе. *Лаке телесне повреде* су посекотине, огреботине, модрице и опекотине, а *тешке телесне повреде* обухватају преломе, фрактуре и повреде унутрашњих органа. *Трајно телесно оштећење* односи се на сваку повреду која трајно нарушава нечије телесно стање, на било који начин (ожиљци, губитак вида или слуха итд.).

Сексуално (полно) насиље је било која врста сексуалног понашања које се некоме намеће, под употребом силе, претње или уцене, ради постизања нежељених сексуалних радњи или било какве сексуалне активности које дату особу деградирају или понижавају. Сексуално насиље се дефинише као:

- *намерно додиривање без пристанка, вагинални, анални или орални продор сексуалне природе у тело друге особе било којим телесним делом или предметом;*
- *упуштање у друга дела сексуалне природе са неком особом без њене сагласности;*
- *на*вођење друге особе на однос сексуалне природе са трећим лицем без њене сагласности.

Силовање се односи на сексуални однос без пристанка, под употребом физичког насиља или претњом, због чега жртва не може да одбије.

Облици насиља над женама који су обухваћени истраживањем

Насиље подразумева претњу силом или употребу силе која може изазвати физичке или емоционалне повреде (вербално и физичко злостављање) према другим особама или групи, као и повреде приватне имовине.

Облици насиља:

- Партнерско насиље
- Непартнерско насиље
- Прогањање
- Сексуално узнемиравање на радном месту
- Насиље у детињству
- Општа искуства са криминалом

Партнерско насиље

Партнерско насиље укључује контролу понашања, претње, физичко и сексуално насиље од стране садашњег или бившег партнера.

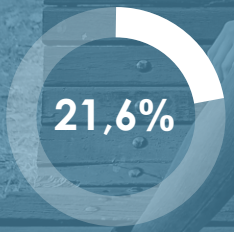

свака пета жена је доживела неку врсту насиља од стране интимног партнера

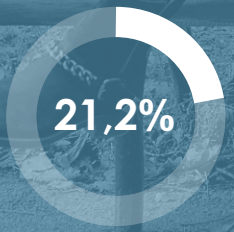

једна од пет жена је доживела психичко насиље

свака десета жена је доживела физичко насиље

ПАРТНЕРСКО НАСИЉЕ

Укупно 21,6% жена је доживело неку врсту насиља од стране интимног партнера. Најчешће доживљено насиље од стране интимног партнера је психичко насиље, које је доживело 21,2% жена, док је 9,8% жена доживело физичко насиље, а 1,7% жена је доживело сексуално насиље. Укупно 10% жена је доживело физичко или сексуално насиље, укључујући и претње (табела 3).

Табела 3. Жене које су доживеле партнерско насиље, према врсти насиља (%)

	%
Психичко насиље	21,2
Физичко насиље (укључујући претње)	9,8
Сексуално насиље	1,7
Физичко (укључујући претње) или сексуално насиље	10,0
Психичко, физичко (укључујући претње) или сексуално насиље	21,6

Информације о индикатору:

Тип жене: Жена која је икада имала партнера
Тип учиниоца: Интимни партнер
Врста насиља: Психичко, физичко (укључујући претње) или сексуално насиље
Референтни период: Цео живот (период живота када је била у интимној вези са партнером)

Психичко насиље је доживело 21,2% жена. Као најчешћи облик психичког насиља, жене наводе омаловажавање и понижавање, називање погрдним именима са којим се сусреће свака пета жена (19,3%), као и љутњу ако разговарају са другим мушкарцем/женом (19,2%). Једној од десет жена интимни партнер контролише кретање путем телефона или друштвених мрежа (12,4%) (табела 4, графикон 3).

Табела 4. Насилне психичке радње од стране партнера (%)

	Жене (%)	Насилне радње (%)
Омаловажавање и називање погрдним именима	13,4	19,3
Забрана дружења, хобија и других активности	7,0	9,0
Забрана виђања породице или родбине (бака/деда, тетка/теча, ујак/ујна итд.)	3,1	4,1
Контролисање кретања преко ГПС, телефона, друштвених мрежа итд.	9,5	12,4
Оптуживање за неверство	13,9	19,2
Контролисање кретања	2,4	3,0
Забрана рада или одласка на посао	2,4	3,5
Контролисање трошкова	7,7	12,2
Одузимање личне карте/пасоша у циљу контролисања и ограничавања кретања	0,5	0,5
Застрашивање, викање и разбијање ствари	6,2	8,7
Претња повређивањем деце или неког другог до кога је стало испитаници	1,5	2,1
Претња одузимањем деце или ускраћивањем права на старатељство	1,6	2,0
Претња да ће се повредити ако га напусти испитаница	3,6	4,0

Напомена: Жене – проценат жена које су доживеле насилну психичку радњу.
Насилне радње – проценат доживљених насилних радњи у односу на укупно психичко насиље.

Графикон 3. Најчешће насилне психичке радње од стране партнера* (%)

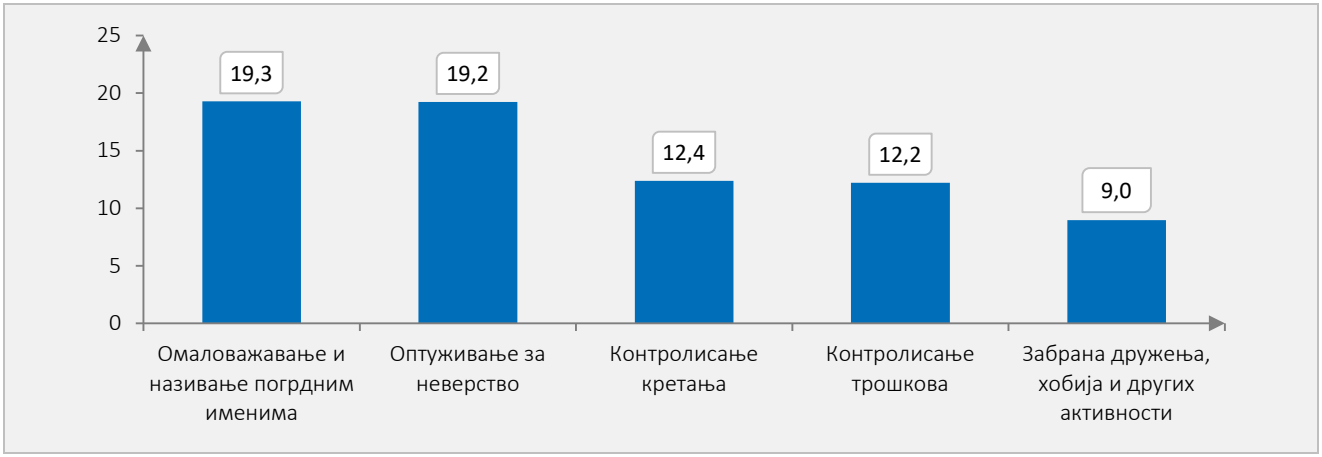

* Насилне радње – проценат доживљених насилних радњи у односу на укупно психичко насиље

Од укупног броја жена које су доживеле психичко насиље, 6,8% жена је доживело ову врсту насиља током последњих пет година, 2,3% током последњих 12 месеци, док је свака пета жена била изложена психичком насиљу од стране партнера непрекидно током заједничког живота (21,2%) (графикон 4).

Графикон 4. Жене које су доживеле психичко насиље од стране интимног партнера, према времену када се последњи инцидент догодио (%)

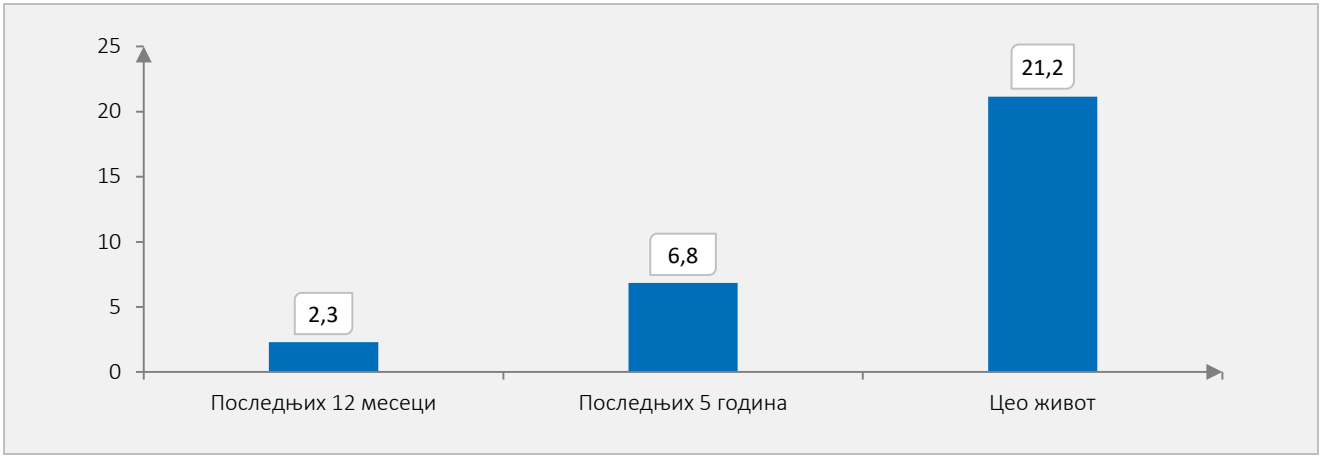

Информације о индикатору:

Тип жене: Жена која је икада имала партнера
Тип учиниоца: Интимни партнер
Врста насиља: Психичко насиље
Референтни период: Цео живот (период живота када је била у интимној вези са партнером)

Физичко-сексуално насиље је доживело 10% жена. Као најчешћи облик физичко-сексуалног насиља жене наводе претње повређивањем са којим се сусреће свака четврта жена (24,3%), затим гурање, тј. чупање косе које је доживело 23,1% жена, док је свака пета жена доживела шамарање и гађање предметима (20%) (табела 5, графикон 5).

Табела 5. Насилне физичко-сексуалне радње од стране партнера (%)

	Жене (%)	Насилне радње (%)
Претња повређивањем	7,1	24,3
Гурање, чупање косе	6,7	23,1
Шамарање и гађање предметима	5,7	20,0
Ударање песницом, предметом или ногом	3,2	11,2
Намерно наношење опекотина	0,2	0,5
Покушај дављења или гушења	1,2	3,8
Претња или наношење повреда употребом ножа, пиштоља или киселине или нечег сличног	1,4	4,5
Употреба силе против испитанице на било који други начин осим горе поменутих, што је повредило или уплашило	0,7	1,4
Присиљавање на сексуални однос уз претњу, или наношењем бола на било који начин	0,9	3,1
Пристајање на сексуални однос због дејства алкохола или дрога	0,2	0,9
Пристајање на сексуални однос због страха од последица због одбијања	1,3	4,9

Табела 5. Насилне физичко-сексуалне радње од стране партнера (%) (наставак)

	Жене (%)	Насилне радње (%)
Пристајање на сексуални однос са неким другим изнуђен силом, претњом или уценом (у замену за новац, робу или услуге)	0,0	0,1
Покушај присиљавања на сексуални однос на начин уз претњу, држање, наношење бола на било који начин, али се сексуални однос није догодио	0,6	1,8
Присиљавање на нешто друго у вези са сексом осим горе поменутог, што је испитаница сматрала деградирајућим или понижавајућим	0,2	0,6

Напомена: Жене **–** проценат жена које су доживеле насилну физичко-сексуалну радњу. Насилне радње – проценат доживљених насилних радњи у односу на укупно физичко-сексуално насиље.

Графикон 5. Најчешће насилне физичко-сексуалне радње од стране партнера* (%)

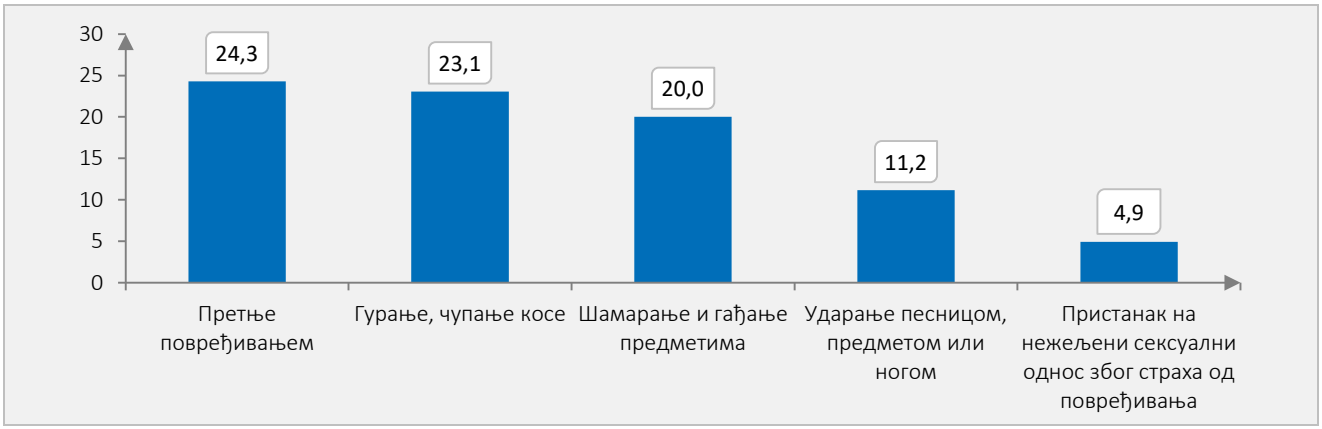

* Насилне радње – проценат доживљених насилних радњи у односу на укупно физичко-сексуално насиље

Од укупног броја жена које су доживеле физичко насиље, 2,3% жена је доживело ову врсту насиља током последњих пет година, а 0,7% током последњих 12 месеци, док је физичко или сексуално насиље доживело 2,7% током последњих пет година, а 0,8% током последњих 12 месеци (графикон 6).

Графикон 6. Врсте партнерског насиља које су доживеле жене, према времену када се последњи инцидент догодио (%)

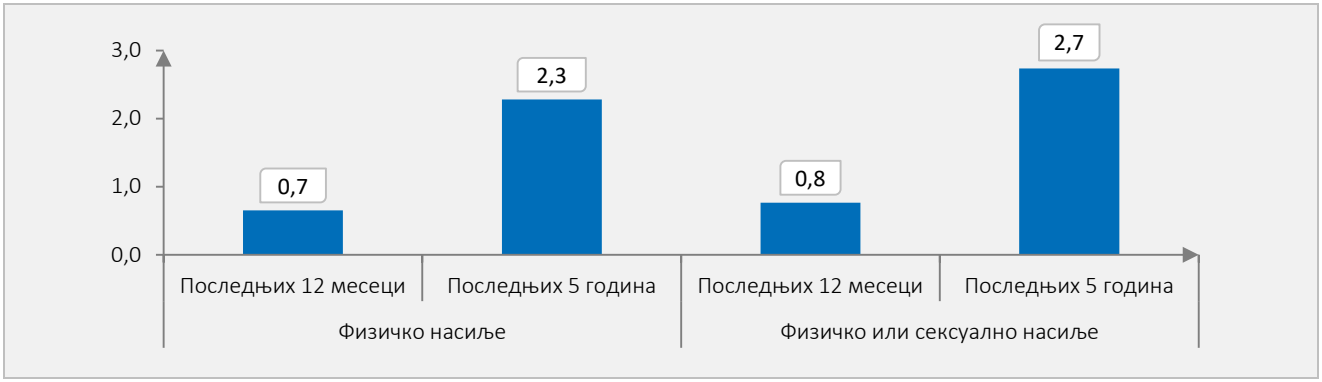

Информације о индикатору:

Тип жене: Жена која је икада имала партнера
Тип учиниоца: Садашњи партнер или последњи насилни бивши партнер
Врста насиља: Физичко (укључујући претње) или сексуално насиље
Референтни период: Последњих пет година

Физичко или сексуално насиље је најчешће заступљено у старосној групи жена од 30 до 44 године (11,3%), а најмање у најмлађој старосној групи, од 18 до 29 година (7%) (графикон 7).

Графикон 7. Жене које су доживеле физичко или сексуално насиље у односу на старост (%)

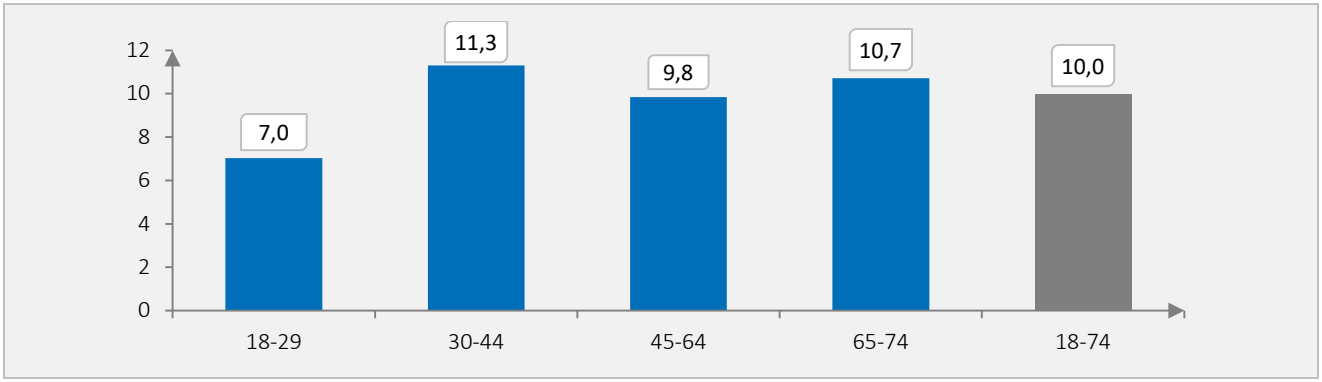

Информације о индикатору:

Тип жене: Жена која је икада имала партнера
Тип учиниоца: Интимни партнер
Врста насиља: Физичко (укључујући претње) или сексуално насиље
Референтни период: Цео живот (период живота када је била у интимној вези са партнером)

Најзаступљенија врста насиља коју жене доживљавају је психичко насиље, и то у старосној групи од 65 до 74 године (22%), затим физичко насиље у старосној групи од 30 до 44 године (11,2%), док су сексуално насиље најчешће доживеле жене старости од 45 до 64 године (2%) (графикон 8).

Графикон 8. Врсте партнерског насиља које су доживеле жене према старости (%)

Информације о индикатору:

Тип жене: Жена која је икада имала партнера
Тип учиниоца: Интимни партнер
Врста насиља: Физичко (укључујући претње) или сексуално насиље
Референтни период: Цео живот (период живота када је била у интимној вези са партнером)

Уколико посматрамо време када се догодио последњи инцидент, 2,3% жена је доживело последњи насилни инцидент током последњих годину дана, док је 7% током последњих пет година.

Последњи инцидент партнерског насиља који се догодио током последњих годину дана се чешће јавља код млађих жена, у старосној групи од 18 до 29 година – 5,2%. Овај удео је знатно већи уколико посматрамо последњи инцидент који се догодио током последњих пет година, у истој старосној групи – 15,9%. С друге стране, уколико посматрамо последњи инцидент који се икада догодио, најчешће се дешава код жена у најстаријој доби, и то 22,8% (графикон 9).

Графикон 9. Жене које су доживеле партнерско насиље према старости и времену када се последњи инцидент догодио (%)

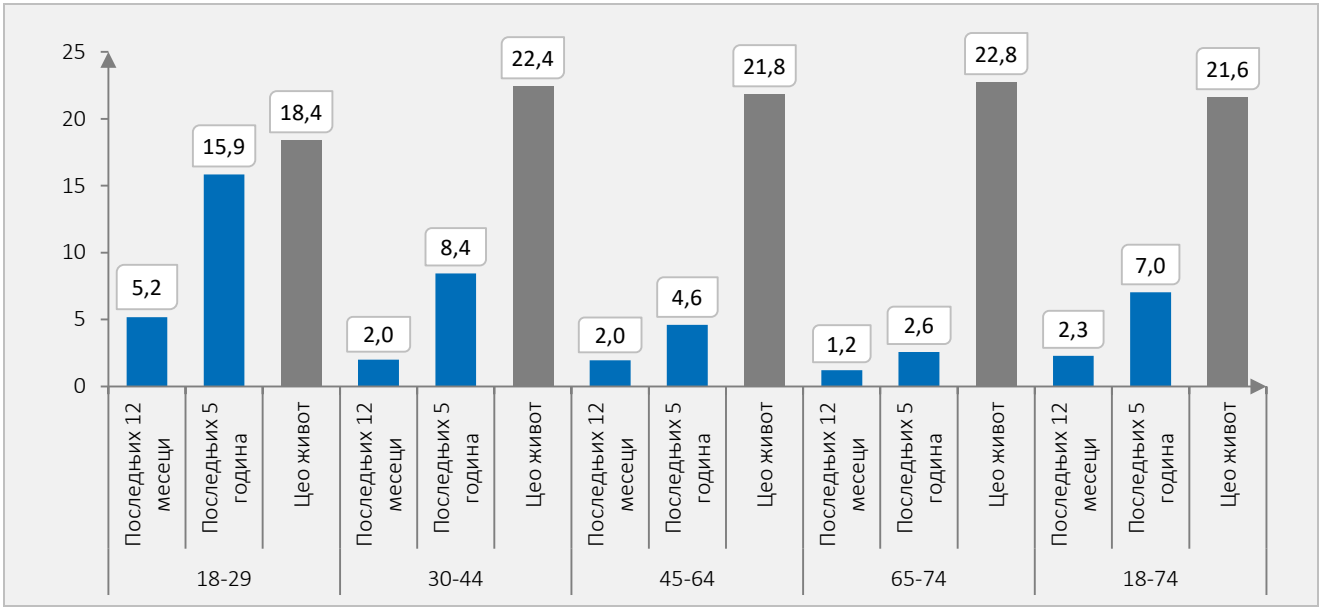

Информације о индикатору:

Тип жене: Жена која је икада имала партнера
Тип учиниоца: Интимни партнер
Врста насиља: Психичко, физичко (укључујући претње) или сексуално насиље
Референтни период: Цео живот (период живота када је била у интимној вези са партнером)

Мали број жена је пријавило да су доживеле сексуално насиље од стране садашњег партнера (0,5%). Најчешћи учиниоци партнерског насиља су бивши партнери (2,0%) са којима су испитанице биле у вези, а доживљено насиље је обично био разлог напуштања партнера. (графикон 10).

Графикон 10. Жене које су доживеле сексуално насиље од стране интимног партнера (%)

Информације о индикатору:

Тип жене: Жена која је икада имала партнера
Тип учиниоца: Интимни партнер
Врста насиља: Сексуално насиље
Референтни период: Цео живот (период живота када је била у интимној вези са партнером)

Економско насиље се утврђује као део психичког насиља, и обухвата радње: управљање укупним породичним финансијама и претерано контролисање трошкова од стране партнера. Ову врсту насиља је доживело 8,8% жена, а најчешће се уочава код жена старости од 45 до 64 година (11,2%) (графикон 11).

Графикон 11. Жене које су доживеле економско насиље према старости (%)

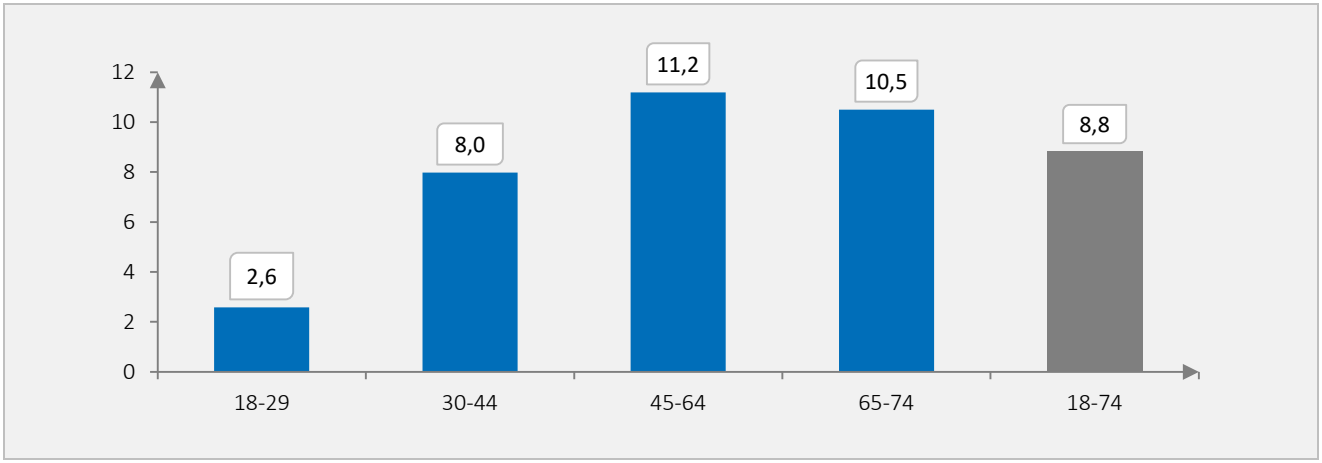

Информације о индикатору:

Тип жене: Жена која је икада имала партнера
Тип учиниоца: Интимни партнер
Врста насиља: Економско насиље
Референтни период: Цео живот (период живота када је била у интимној вези са партнером)

Породично насиље над женама

Породично насиље над женама обухвата сва дела физичког, сексуалног, психичког и економског насиља која се дешавају у породици, укључујући насиље између интимних партнера, без обзира на то да ли учинилац има или је имао исто пребивалиште са жртвом.

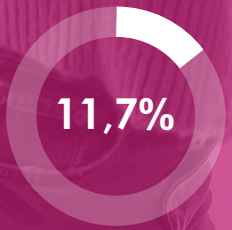

жена је доживело физичко, укључујући и претње, или сексуално насиље у породици

ПОРОДИЧНО НАСИЉЕ НАД ЖЕНАМА

У оквиру породичног насиља заступљеније је физичко насиље, које је доживело 10,7% жена, док се 2,2% жена изјаснило да је доживело сексуално насиље. Обе врсте насиља у оквиру породице доживело је 11,7% жена (графикон 12).

Графикон 12. Жене које су доживеле породично насиље, према врсти насиља (%)

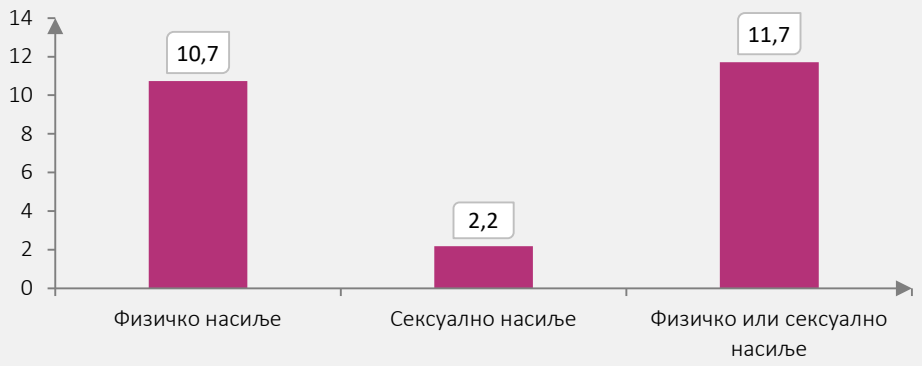

Информације о индикатору:

Тип учиниоца: Интимни партнер, члан породице или домаћинства
Врста насиља: Физичко (укључујући претње) или сексуално насиље
Референтни период: Цео живот (период живота када је била у интимној вези са партнером); од 15. године живота за непартнера

Непартнерско насиље

Непартнерско насиље укључује претње, физичко и сексуално насиље од стране било ког другог мушкарца или жене, осим садашњег или бившег партнера.

10,1% жена је доживело неку врсту насиља од стране непартнера

2,7% жена је доживело сексуално насиље

7,2% жена је доживело физичко насиље

9,3% жена је доживело физичко насиље, укључујући и претње

НЕПАРТНЕРСКО НАСИЉЕ

Укупно 10,1% жена доживело је неку врсту насиља од стране непартнера. Када је у питању непартнерско насиље, жене чешће доживљавају физичко насиље (7,2%) него сексуалное насиље (2,7%). Укупно 9,3% жена је доживело физичко насиље, укључујући и претње (табела 6).

Табела 6. Жене које су доживеле непартнерско насиље, према врсти насиља (%)

	%
Физичко насиље	7,2
Физичко насиље (укључујући претње)	9,3
Сексуално насиље	2,7
Физичко (укључујући претње) или сексуално насиље	10,1

Физичко насиље је доживело 7,2% жена. Као и код партнерског насиља, у оквиру физичког насиља, претње повређивањем су најчешћи облик насиља које је доживела свака трећа жена од стране непартнера (37,0%), а затим гурање и чупање косе које је доживело 30,1% жена. Шамарање и гађање предметима је доживела свака пета жена (19,9%) (табела 7, графикон 13).

Табела 7. Насилне физичке радње од стране непартнера (%)

	Жене (%)	Насилне радње (%)
Претње повређивањем	6,7	37,0
Гурање, чупање косе	5,6	30,1
Шамарање и гађање предметима	3,4	19,9
Ударање песницом, предметом или ногом	1,4	7,3
Намерно наношење опекотина	0,1	0,6
Покушај дављења или гушења	0,2	1,1
Претња или наношење повреда употребом ножа, пиштоља или киселине или нечег сличног	0,4	2,1
Употреба силе против испитанице на било који други начин осим горе поменутих, што је повредило или уплашило	0,5	2,4

Напомена: Жене **–** проценат жена које су доживеле насилну физичку радњу.
Насилне радње – проценат доживљених насилних радњи у односу на укупно физичко насиље.

Графикон 13. Најчешће насилне физичке радње од стране непартнера* (%)

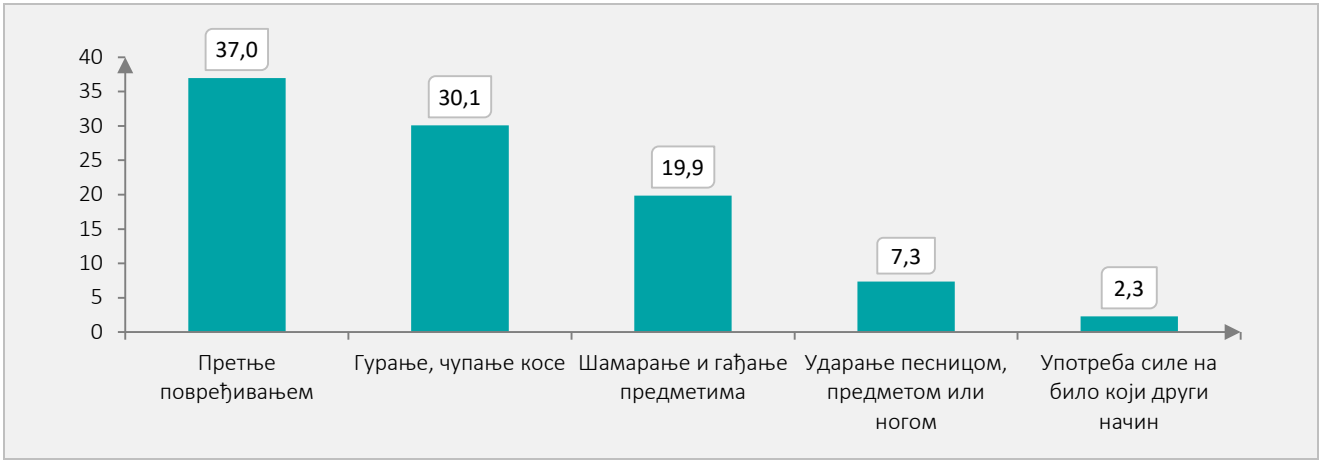

* Насилне радње – проценат доживљених насилних радњи у односу на укупно физичко насиље

Жене су чешћи учиниоци физичког насиља, и то у 53,6% случајева.

Графикон 14. Жене које су доживеле физичко насиље од стране непартнера, према најчешћим учиниоцима (%)

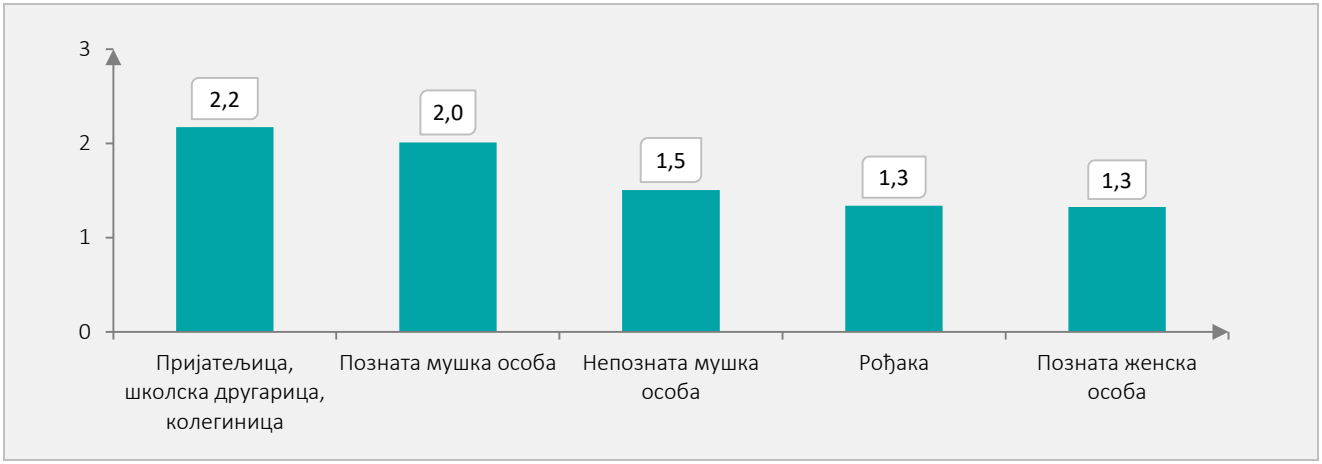

Најчешћи учинилац физичког непартнерског насиља је пријатељица, школска другарица, колегиница (2,2%) (графикон 14).
Уколико посматрамо појединачне насилне физичке радње које су жене доживеле од стране непартнера, најчешћи доживљени облик насиља су претње повређивањем, што је доживело 6,7% жена, а међу учиниоцима су мало више заступљени мушкарци, и то најчешће позната мушка особа. Друга најчешћа радња коју су пријавиле испитанице је гурање, чупање косе и слично, што је пријавило 5,6% жена, а најчешћи учинилац ове насилне радње је пријатељица, колегиница или другарица. Овај учинилац је најчешћи и када је у питању насилна радња која укључује шамарање или гађање предметима, а коју је пријавило 3,4% жена.

Сексуално насиље од стране непартнера је доживело 2,7% жена. Силовање је доживело 0,3% жена, а удео жена које су доживеле силовање или покушај силовања износи 1,1%. Неки други облик сексуалног насиља доживело је 2,2% жена.

Као најчешћи облик сексуалног насиља од стране непартнера жене доживљавају додиривање интимних делова тела без пристанка, што је доживела готово свака друга жена (56,7%), или покушај присилног сексуалног односа, који се, ипак, није догодио, са чиме се сусрела свака четврта жена (24,4%) (табела 8, графикон 15).

Табела 8. Насилне сексуалне радње од стране непартнера (%)

	Жене (%)	Насилне радње (%)
Присиљавање на сексуални однос уз претњу или наношење бола	0,2	6,3
Пристајање на сексуални однос због дејства алкохола или дрога	0,1	2,4
Пристанак на сексуални однос због страха од последица	0,2	6,3
Покушај присилног сексуалног односа уз претњу или наношење бола	0,8	24,4
Додиривање интимних делова тела без пристанка	2,2	56,7
Присиљавање на нешто друго у вези са сексом	0,1	3,9

Напомена: Жене – проценат жена које су доживеле насилну сексуалну радњу.
Насилне радње – проценат доживљених насилних радњи у односу на укупно сексуално насиље.

Графикон 15. Најчешће насилне сексуалне радње од стране непартнера* (%)

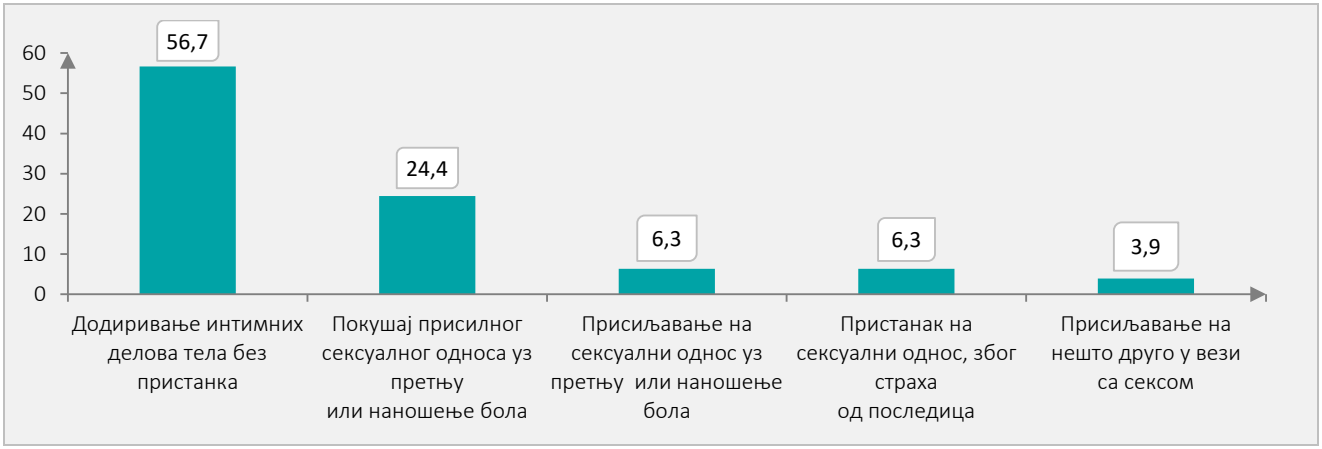

* Насилне радње – проценат доживљених насилних радњи у односу на укупно сексуално насиље

За разлику од физичког насиља, мушкарци су учиниоци сексуалног насиља у већини случајева (96%). Жене најчешће доживљавају непартнерско сексуално насиље од стране потпуно непознате мушке особе (1,4%) (графикон 16).

Графикон 16. Жене које су доживеле сексуално насиље од стране непартнера, према најчешћим учиниоцима (%)

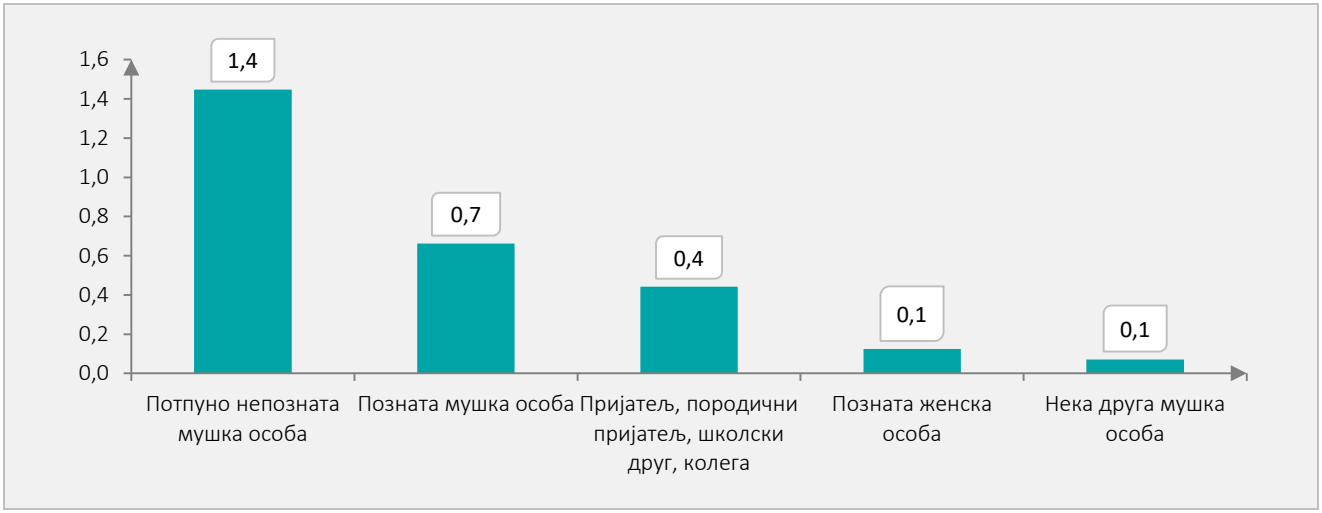

Уколико посматрамо појединачне насилне сексуалне радње које су жене доживеле од стране непартнера, као најчешћи облик жене су навеле непожељно додиривање, што је доживело 2,2% жена, а обично су доживеле ову врсту насиља од стране непознате мушке особе или пријатеља, школског друга или колеге.

Током последњих 12 месеци, само 0,7% жена је доживело последњи инцидент физичког насиља од стране непартнера, односно 0,8% жена је доживело последњи инцидент укључујући физичко или сексуално насиље, док је удео таквих жена 2,4% и 2,7% током последњих пет година (графикон 17).

Графикон 17. Жене које су доживеле непартнерско насиље, према времену када се последњи инцидент догодио (%)

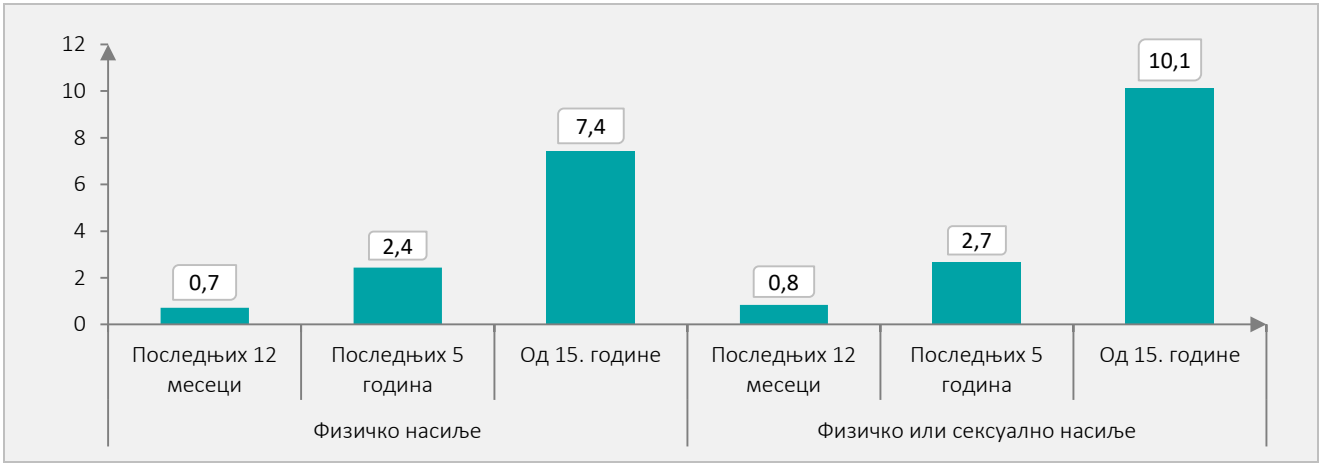

Физичко-сексуално насиље се чешће дешава код млађих жена, старости од 18 до 29 година, од којих је 12,3% доживело физичко насиље, 5,8% сексуално насиље, односно 13,6% обе врсте насиља (графикон 18).

Графикон 18. Врсте непартнерског насиља које су доживеле жене према старости (%)

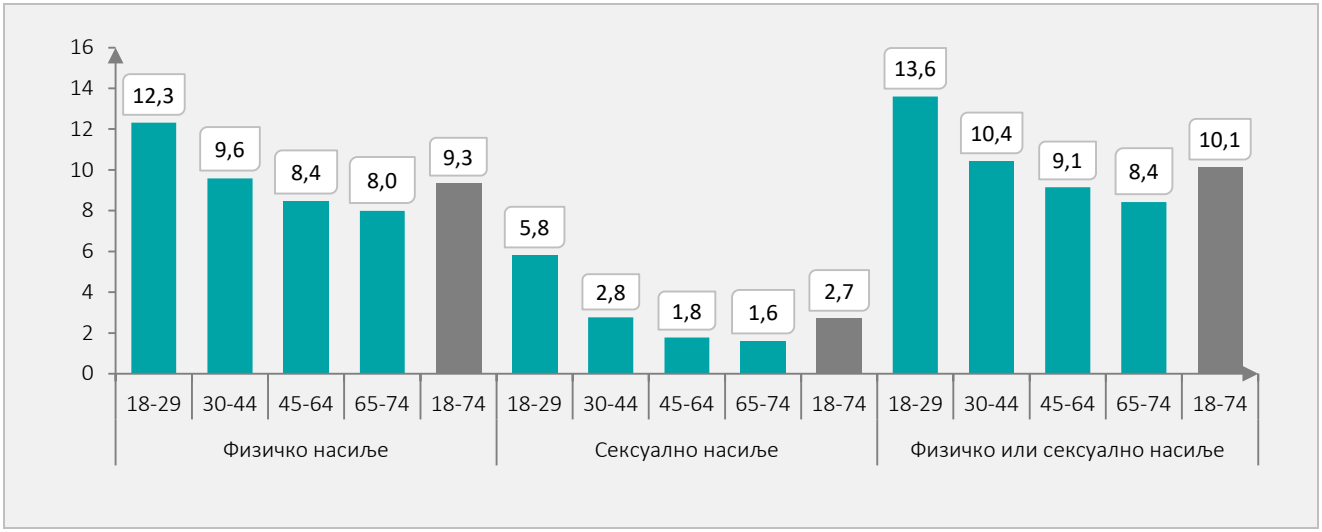

Непартнерско насиље чешће доживљавају млађе жене. Последњи инцидент су највише доживеле жене старости од 18 до 29 година, и то 2,2% жена током последњих 12 месеци, односно 7,2% жена током последњих пет година (графикон 19).

Графикон 19. Жене које су доживеле непартнерско насиље, према старости и времену када се последњи инцидент догодио (%)

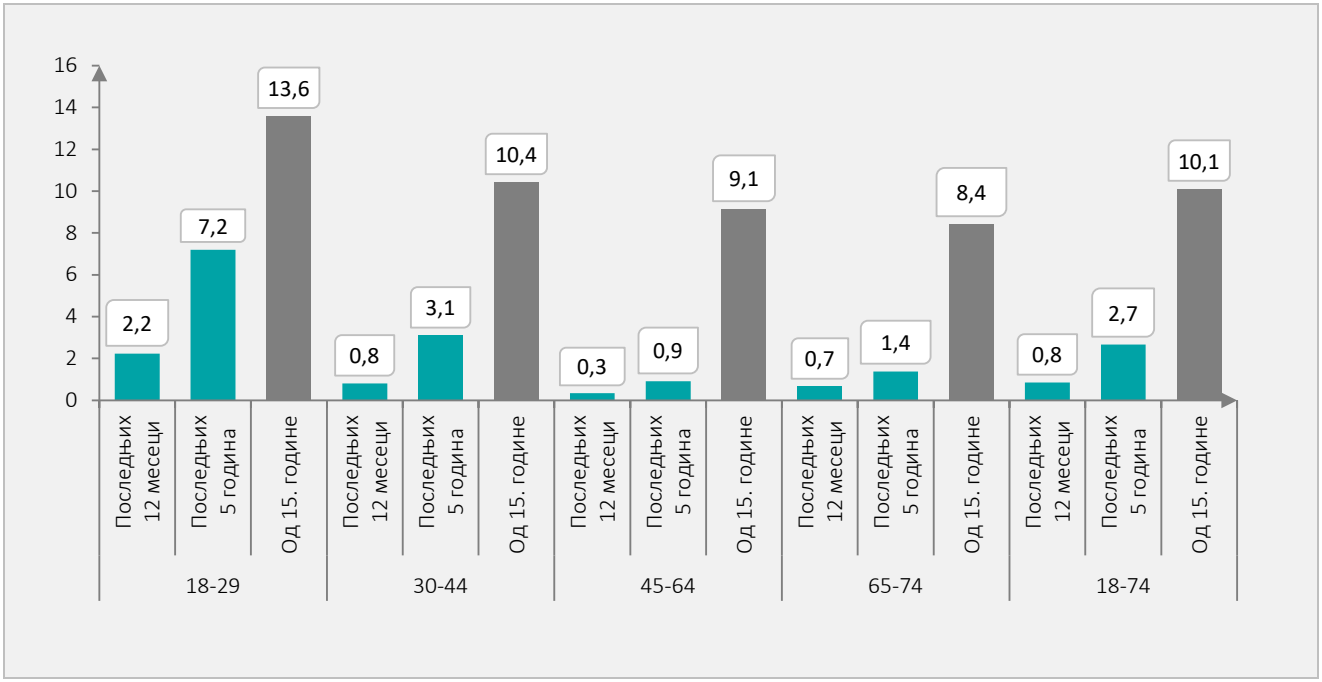

Млађе жене чешће доживљавају све врсте насиља од старијих жена.

У млађим старосним групама мушкарци су чешћи учиниоци непартнерског насиља, било да је у питању физичко или сексуално насиље, док је у вишим старосним групама уједначен проценат жена које су доживеле насиље од стране мушког или женског учиниоца (графикон 20).

Сексуално насиље од стране особе женског пола се дешава јако ретко, због чега није укључено у анализу.

Графикон 20. Врсте непартнерског насиља које су доживеле жене, према старости жене и полу учиниоца (%)

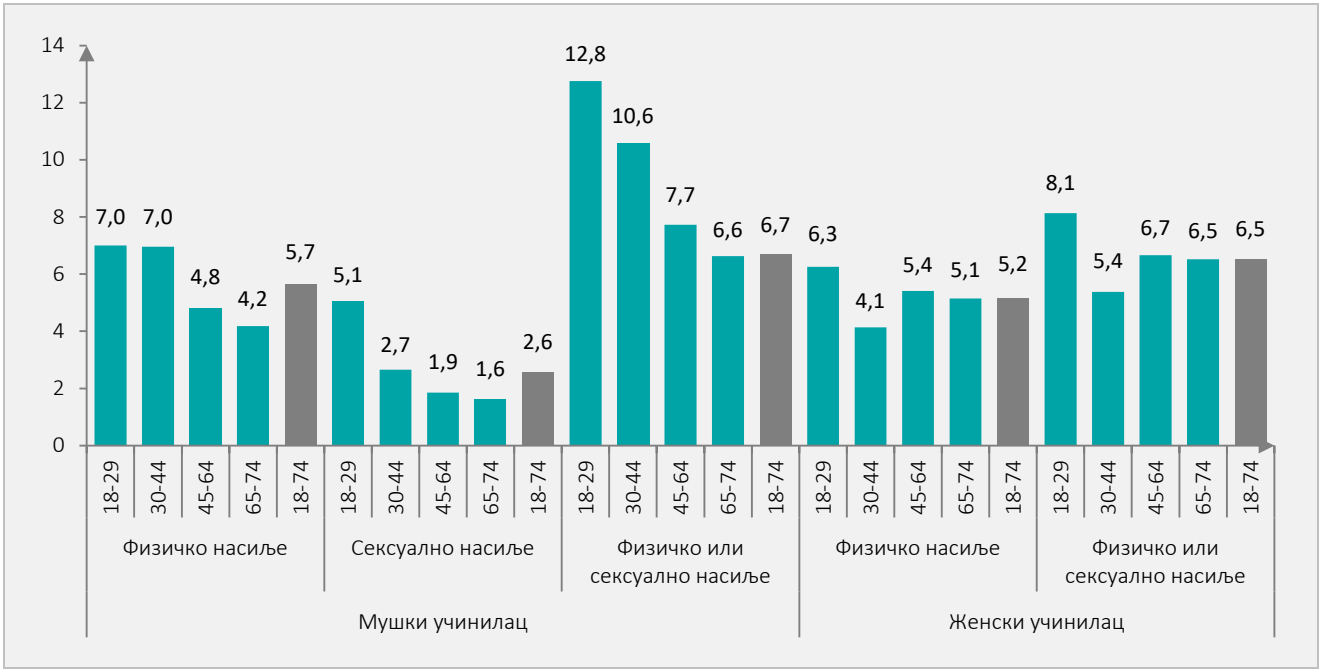

Информације о индикаторима:

Тип учиниоца: Непартнер
Врста насиља: Физичко (укључујући претње) или сексуално насиље
Референтни период: Од 15. године живота

Насиље над женама од стране било ког учиниоца

Насиље од стране било ког учиниоца укључује насиље од стране садашњег или бившег партнера, као и од непартнера.

17,5% жена је доживело физичко или сексуално насиље од стране било ког учиниоца

16,9% жена је доживело физичко насиље

4,1% жена је доживело сексуално насиље

НАСИЉЕ НАД ЖЕНАМА ОД СТРАНЕ БИЛО КОГ УЧИНИОЦА

Укупно 17,5% жена је доживело неку врсту насиља од стране било ког учиниоца. Најчешће доживљено насиље од стране било ког учиниоца је физичко насиље, које је доживело 16,9% жена, а 4,1% жена је доживело сексуално насиље (табела 9).

Табела 9. Жене које су доживеле насиље од стране било ког учиниоца, према врсти насиља (%)

	%
Физичко насиље (укључујући претње)	16,9
Сексуално насиље	4,1
Физичко (укључујући претње) или сексуално насиље	17,5

Информације о индикатору:

Тип учиниоца: Било који учинилац
Врста насиља: Физичко (укључујући претње) или сексуално насиље
Референтни период: Цео живот (период живота када је била у интимној вези са партнером); Од 15. године живота за непартнера

Физичко насиље укључујући и претње или сексуално насиље је доживело 17,5% жена, без значајне разлике по старосним групама. Физичко насиље се најчешће дешава код жена старости од 30 до 44 године (17,4%). Сексуално насиље се чешће дешава код млађих жена, на пример, у старосној групи од 18 до 29 година – 6,1% (графикон 21).

Графикон 21. Врсте насиља које су доживеле жене од стране било ког учиниоца, према старости (%)

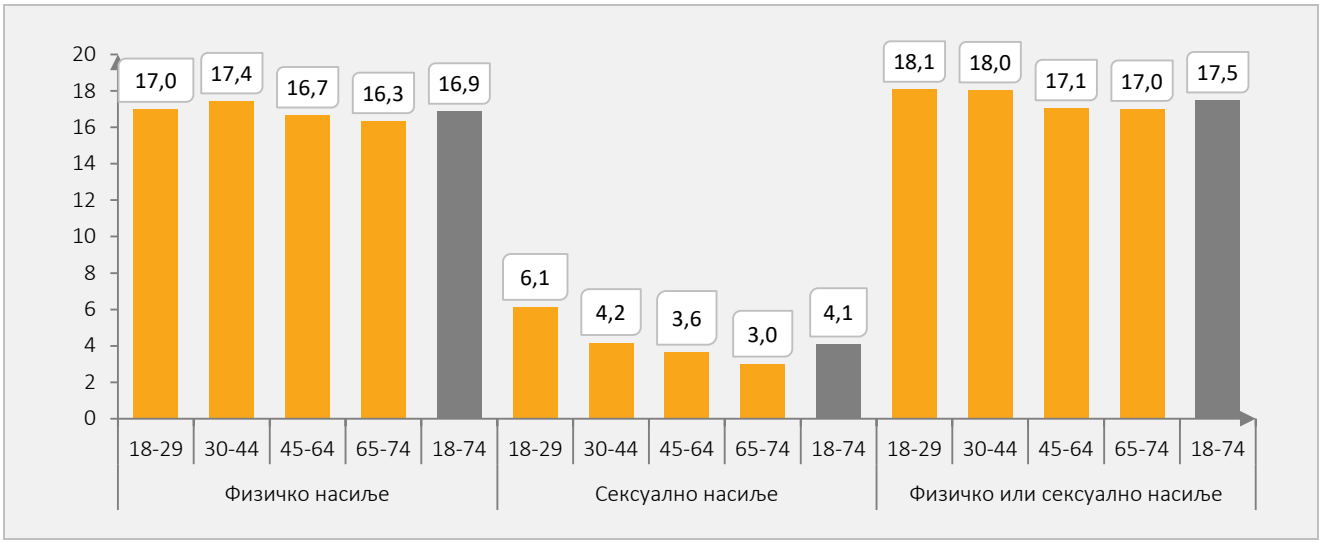

Информације о индикатору:

Тип учиниоца: Било који учинилац
Врста насиља: Физичко (укључујући претње) или сексуално насиље
Референтни период: Цео живот (период живота када је била у интимној вези са партнером); Од 15. године живота за непартнера

Уколико посматрамо насиље од стране било ког учиниоца, мушкарци су значајно чешће заступљени од жена (18,4% у односу на 7,4%). Чак 22,9% жена старости од 30 до 44 година је доживело неку врсту насиља од стране мушког учиниоца (графикон 22).

Графикон 22. Жене које су доживеле насиље од стране било ког учиниоца, према старости жене и полу учиниоца (%)

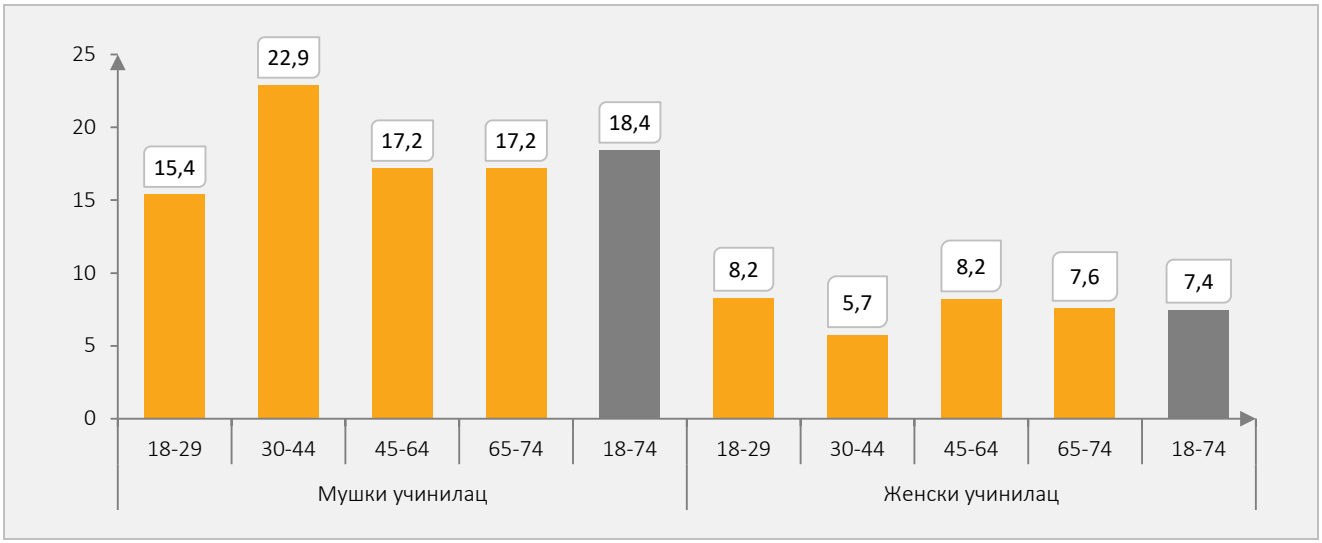

Информације о индикатору:

Тип учиниоца: Било који учинилац
Врста насиља: Физичко (укључујући претње)
Референтни период: Цео живот (период живота када је била у интимној вези са партнером); Од 15. године живота за непартнера

Прогањање

Прогањање је намерно и неовлашћено праћење особе поновљено у више наврата, или предузимање друге радње с циљем физичког приближавања против њене воље, због чега се та особа плаши за своју сигурност.

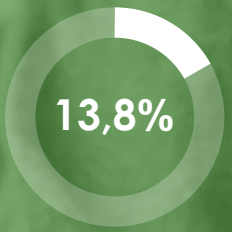

жена је доживело прогањање

ПРОГАЊАЊЕ

Као најчешћи облик прогањања жене су пријавиле слање нежељених порука, укључујући и поруке на друштвеним мрежама, слање писама, поклоне, што је пријавила свака десета анкетирана жена (10,2%); упорно успостављање физичког контакта, чекање испред куће, школе или радног места (6% жена), или упућивање непристојних, претећих, узнемиравајућих или безгласних телефонских позива (5,4% жена) (табела 10, графикон 23).

Табела 10. Насилне радње прогањања (%)

	Жене (%)	Насилне радње (%)
Слање нежељених порука (укључујући поруке на друштвеним мрежама), имејл-порука, писама, поклона	10,2	34,2
Упућивање непристојних, претећих, узнемиравајућих или безгласних телефонских позива	5,4	20,5
Упорно успостављање физичког контакта, чекање или задржавање испред куће, школе или радног места	6,0	22,2
Праћење или шпијунирање	3,0	11,2
Намерно наношење штете стварима испитанице (ауто, мотоцикл итд.) или стварима људи до којих јој је стало или повређивање њених животиња	0,7	3,1
Јавно упућивање увредљивих или срамотних коментара (укључујући друштвене мреже)	1,9	6,5
Објављивање слика, видео-снимака или личних информација о испитаници	0,8	2,3

Напомена: Жене – проценат жена које су доживеле насилну радњу прогањања.
Насилне радње – проценат доживљених насилних радњи у односу на прогањање.

Графикон 23. Најчешће насилне радње прогањања* (%)

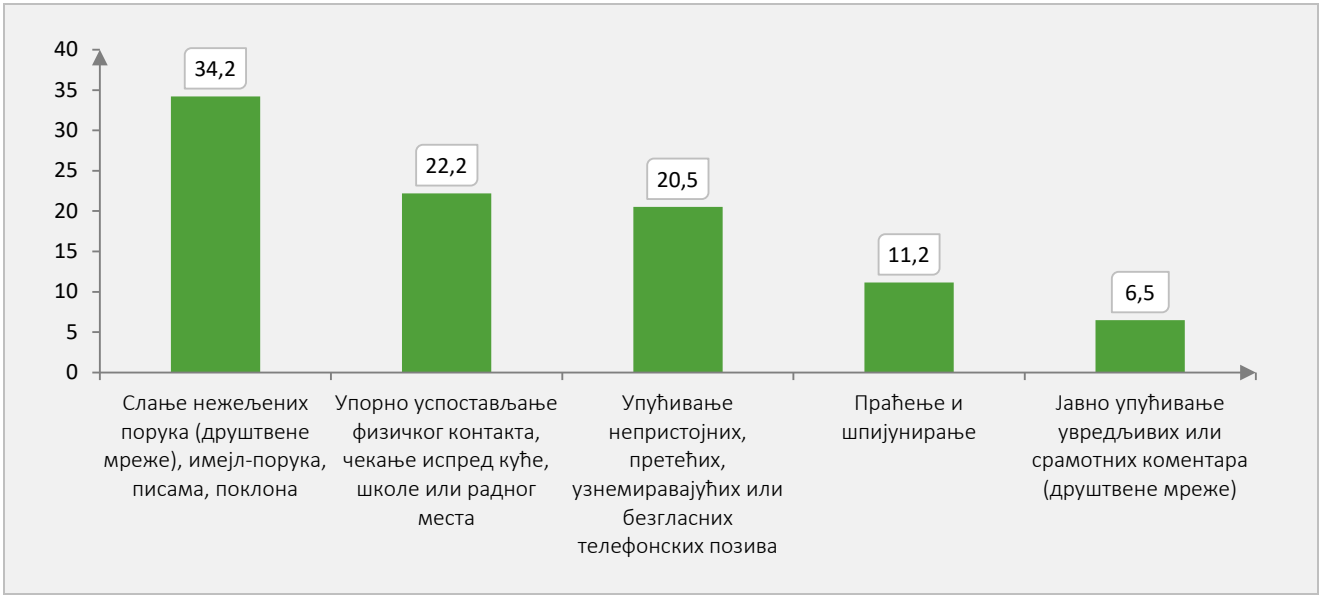

* Насилне радње – проценат доживљених насилних радњи у односу на прогањање

Највећи број жена је навело да су добијале непожељне поруке или поклоне, 4,3% жена од стране познате мушке особе, 2,7% жена од стране потпуно непознате мушке особе, 2,3% жена од стране бившег мушког партнера. Ови учиници су најчешћи код свих радњи у оквиру прогањања.

Најчешћи учиниоци прогањања су мушкарци (92,5%). Најчешћи учиниоци прогањања су мушка позната особа (5,3%), непозната мушка особа (3,4%), бивши мушки партнер (3,2%) и мушки пријатељ (1,9%) (графикон 24).

Графикон 24. Жене које су доживеле прогањање, према најчешћим учиниоцима (%)

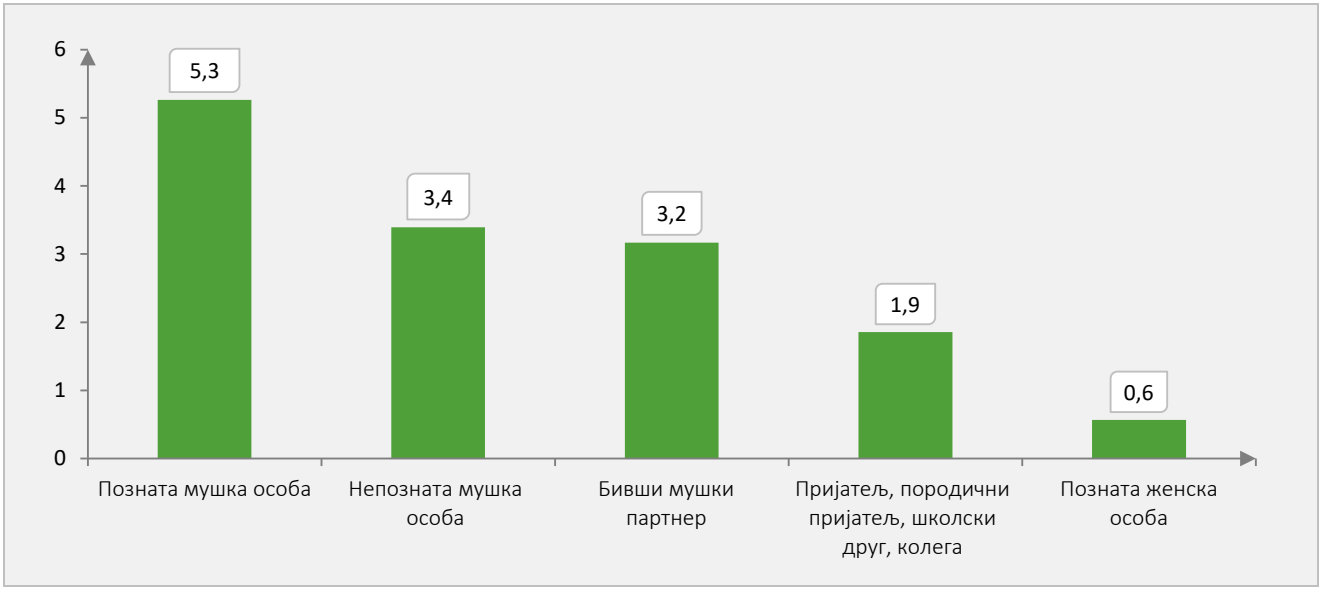

Графикон 25. Жене које су доживеле прогањање, према полу учиниоца (%)

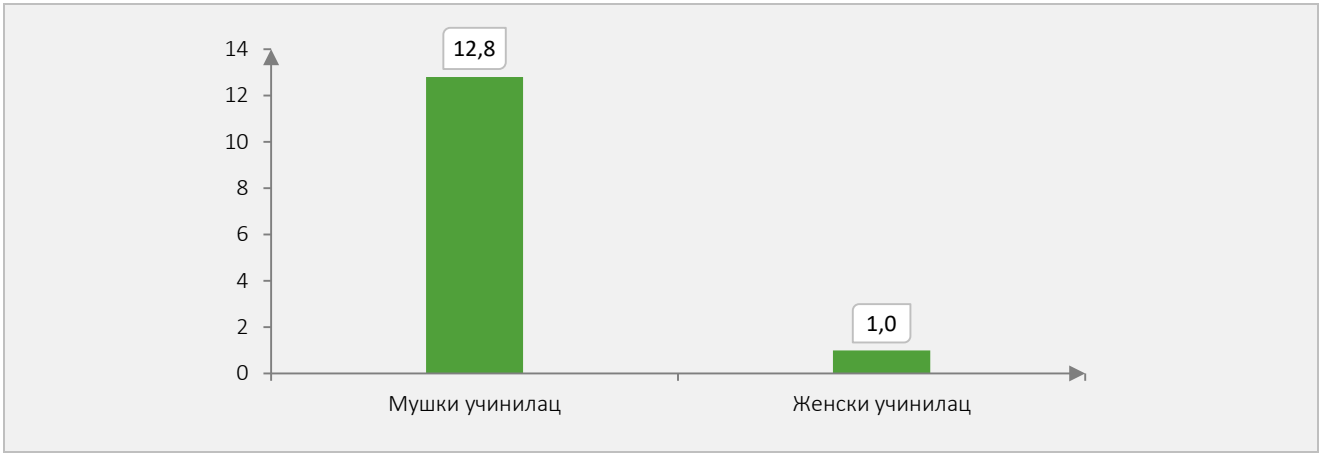

Само 0,4% жена је доживело прогањање од стране интимног партнера у последњих 12 месеци, 1% током последњих пет година, док је 3,3% жена доживело прогањање током целог живота (графикон 26).

Графикон 26. Жене које су доживеле прогањање од стране интимног партнера, према времену када се последњи инцидент догодио (%)

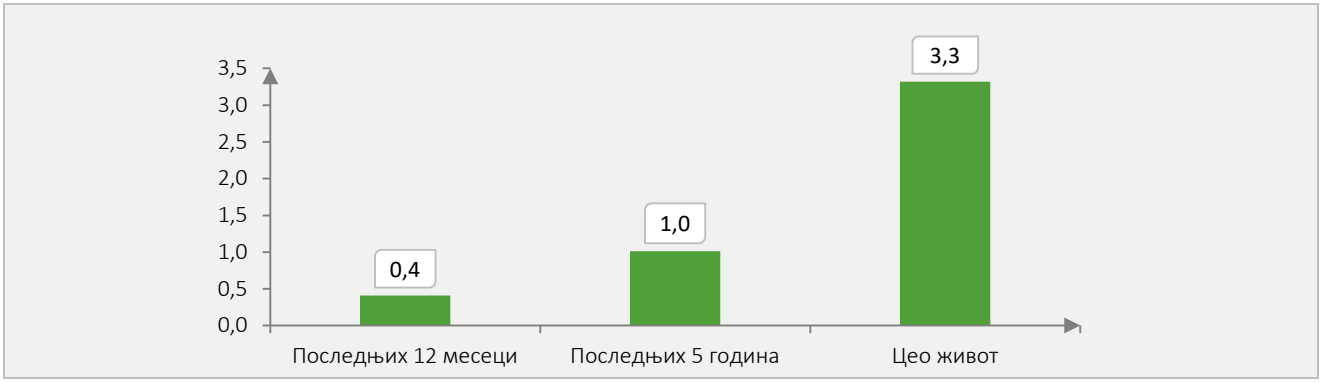

Информације о индикатору:

Тип жене: Жена која је икада имала партнера
Тип учиниоца: Интимни партнер
Врста насиља: Прогањање
Референтни период: Цео живот (период живота када је била у интимној вези са партнером)

Прогањање од стране интимног партнера су најчешће доживеле жене старости од 30 до 44 године, њих 6% (графикон 27).

Графикон 27. Жене које су доживеле прогањање од стране интимног партнера, према старости (%)

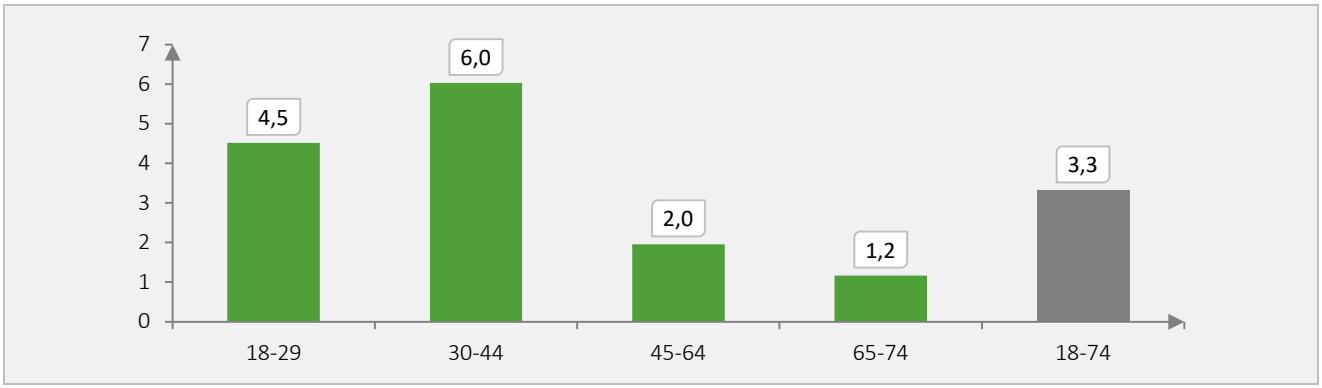

Информације о индикатору:

Тип учиниоца: Интимни партнер
Врста насиља: Прогањање
Референтни период: Цео живот (период живота када је била у интимној вези са партнером)

Укупно 1,5% жена је доживело прогањање од стране непартнера у последњих 12 месеци, 5% током последњих пет година, док је 11,1% жена доживело прогањање током целог живота (графикон 28).

Графикон 28. Жене које су доживеле прогањање од стране непартнера, према времену када се последњи инцидент догодио (%)

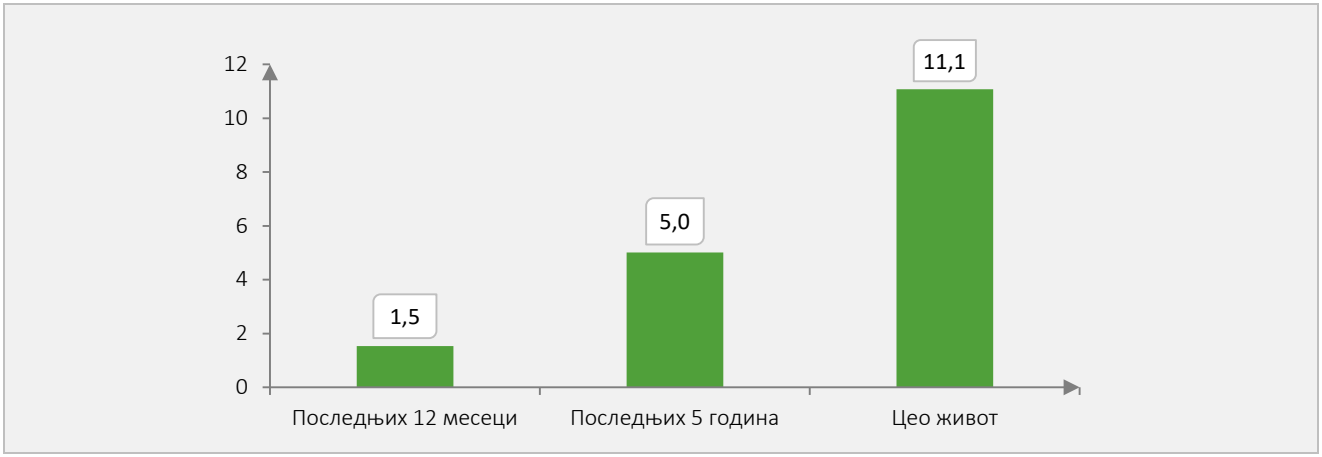

Информације о индикатору:

Тип учиниоца: Непартнер
Врста насиља: Прогањање
Референтни период: Током целог живота

Прогањање од стране непартнера су најчешће доживеле жене старости од 18 до 29 година, 19,8% (графикон 29).

Графикон 29. Жене које су доживеле прогањање од стране непартнера, према старости (%)

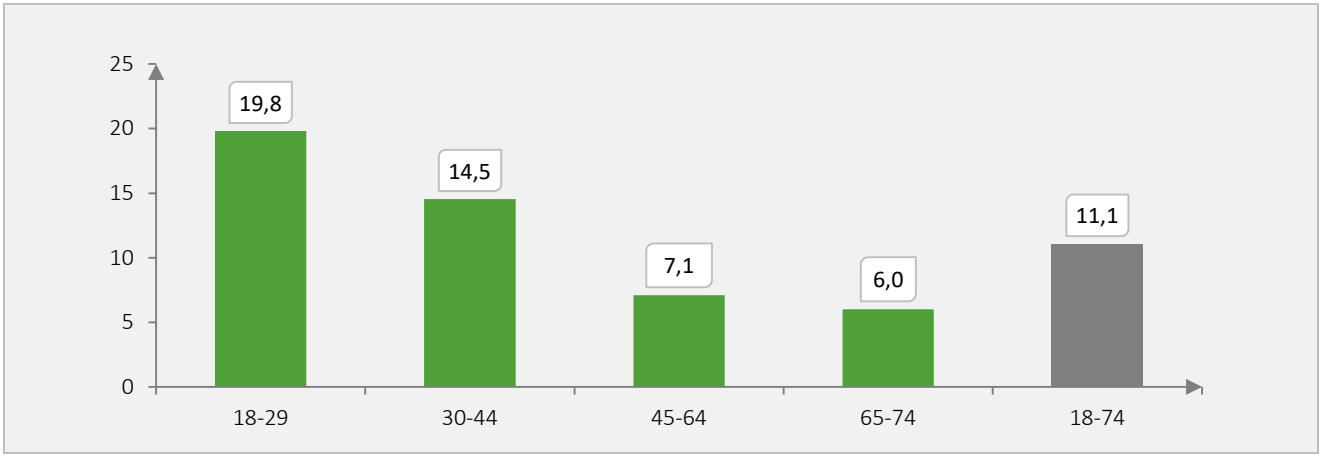

Информације о индикатору:

Тип учиниоца: Непартнер
Врста насиља: Прогањање
Референтни период: Током целог живота

Сексуално узнемиравање на радном месту

Сексуално узнемиравање на радном месту/послу укључује било који облик нежељеног вербалног, невербалног или физичког понашања сексуалне природе, са сврхом или последицом нарушавања достојанства неке особе, нарочито приликом стварања застрашујућег, непријатељског, понижавајућег или увредљивог окружења.

18,4% жена је доживело сексуално узнемиравање на радном месту

3,1% жена је доживело сексуално узнемиравање на тренутном радном месту

СЕКСУАЛНО УЗНЕМИРАВАЊЕ НА РАДНОМ МЕСТУ

Од укупног броја жена које су запослене или су некада радиле, 18,4% је доживело сексуално узнемиравање на радном месту, од чега је 3,1% жена доживело сексуално узнемиравање на тренутном радном месту.

Најчешћи облик узнемиравања на радном месту је непримерено или бестидно гледање које је доживела свака трећа жена (33,2%), свака пета жена је изложена непристојним шалама са сексуалним садржајем, увредљивим коментарима о телу или приватном животу (22,1%), а неприкладно сугерисан предлог за излазак је доживело 19,2% жена (табела 11, графикон 30).

Табела 11. Радње сексуалног узнемиравања на радном месту (%)

	Жене (%)	Насилне радње (%)
Непримерено или бестидно гледање	14,9	33,2
Изложеност сексуално-експлицитним сликама или видео-снимцима	0,5	1,0
Шале са сексуалним садржајем, увредљиве примедбе о телу или приватном животу испитанице	10,2	22,1
Понижавајући или увредљив предлог за излазак	8,4	19,2
Неприкладно затражен сексуални однос било које врсте	2,2	4,9
Нежељен физички контакт (пољупци, додиривање делова тела, непотребна близина, загрљаји)	5,5	11,7
Понижавајући или увредљиви контакти на друштвеним мрежама (на пример: *Facebook*, *WhatsApp*, *Instagram*, *LinkedIn*, *Twitter* итд.)	2,3	3,9
Неприкладни сексуални имејлови експлицитне садржине или текстуалне поруке	1,2	1,7
Претња нежељеним последицама у случају одбијања предлога сексуалне природе	0,7	1,4
Друга слична понашања на послу (са сексуалним садржајем), а која нису претходно поменута, због којих се испитаница осећала увређено, понижено или заплашено	0,4	0,9

Напомена: Жене – проценат жена које су доживеле насилну сексуалне радњу.
Насилне радње – проценат доживљених насилних радњи у односу на укупно сексуално насиље на радном месту.

Графикон 30. Најчешће радње сексуалног узнемиравања на радном месту* (%)

* Насилне радње – проценат доживљених насилних радњи у односу на укупно сексуално насиље на радном месту

Учиниоци сексуалног узнемиравања на радном месту су у највећем броју случаја мушкарци (87,8%), и то обично колега/сарадник (9,0%) или клијент/купац/пацијент (7,5%) (Графикон 31).

Графикон 31. Жене које су доживеле сексуално узнемиравање на радном месту, према најчешћим учиниоцима (%)

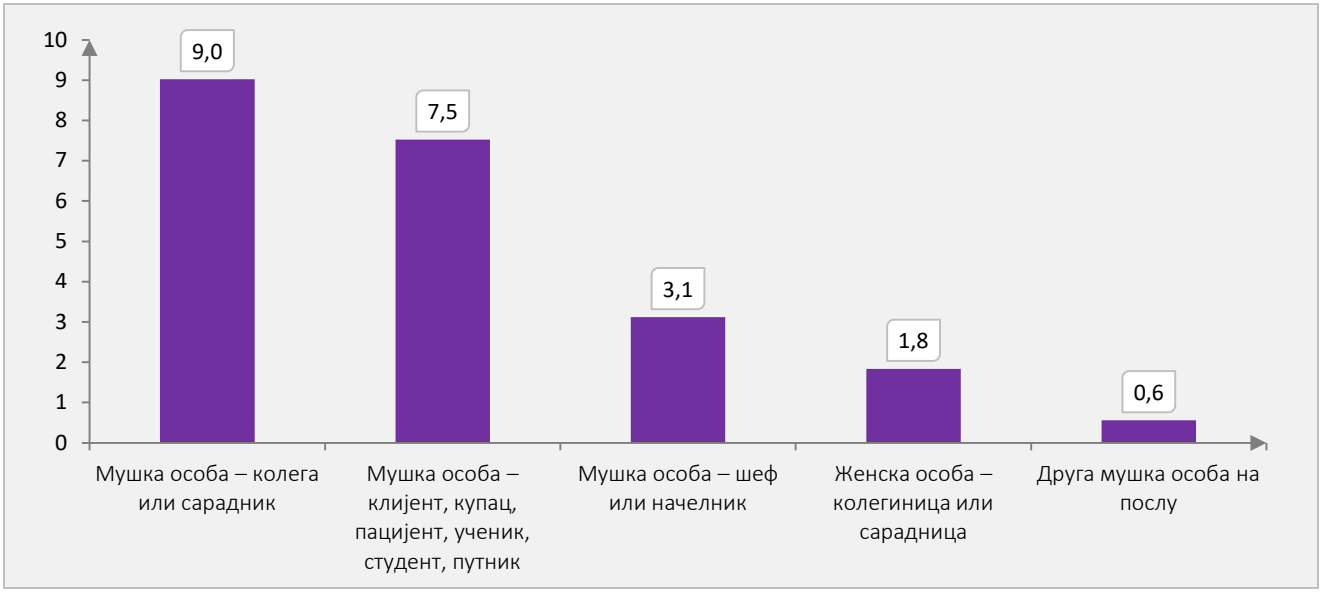

Уколико посматрамо појединачне радње сексуалног узнемиравања на радном месту, жене најчешће доживљавају непримерено и бестидно гледање од колеге/сарадника (7,5%) или од стране клијента/купца/пацијента (6,0%). Шале са сексуалним садржајем, увредљиве примедбе о телу или приватном животу жене обично добијају од колеге/сарадника (5,4%) или од клијента/купца/пацијента (4,2%).

Мушкарци су чешћи учиниоци сексуалног узнемиравања на радном месту у односу на жене (17,4% у односу на 2,5%) (графикон 32).

Графикон 32. Жене које су доживеле сексуално узнемиравање на радном месту, према полу и типу учиниоца (%)

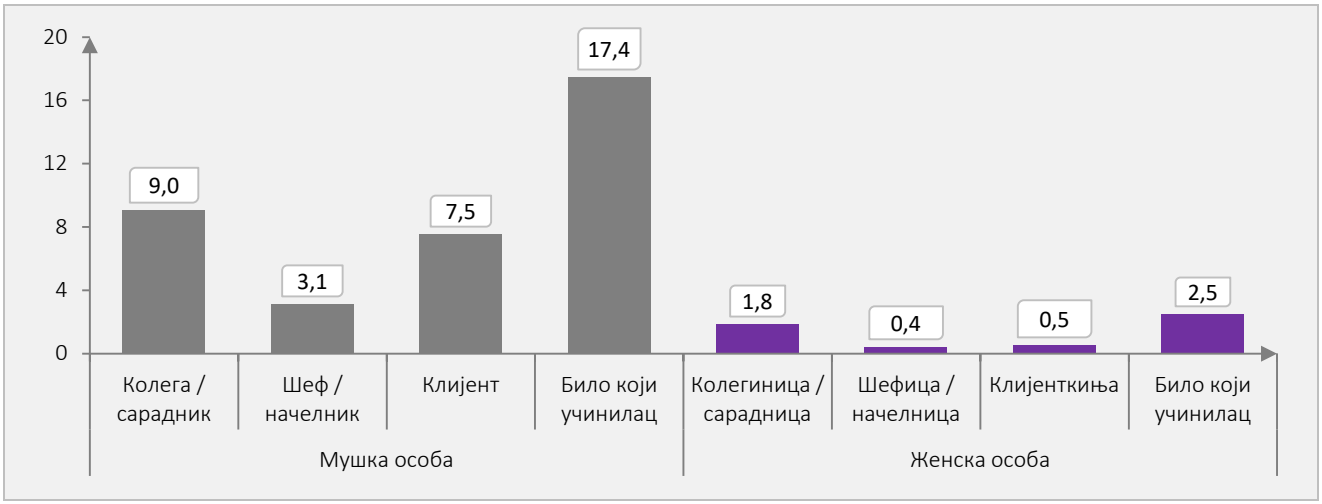

Информације о индикатору:

Тип жене: Жена која је икада радила током живота
Тип учиниоца: Особа у радном окружењу
Врста насиља: Сексуално узнемиравање на радном месту
Референтни период: Период живота када је радила

Млађе жене су чешће доживеле сексуално узнемиравање на радном месту, и то 11,8% током последњих годину дана, односно 25,7% током последњих пет година (графикон 33).

Графикон 33. Жене које су доживеле сексуално узнемиравање на радном месту, према старости и времену када се последњи инцидент догодио (%)

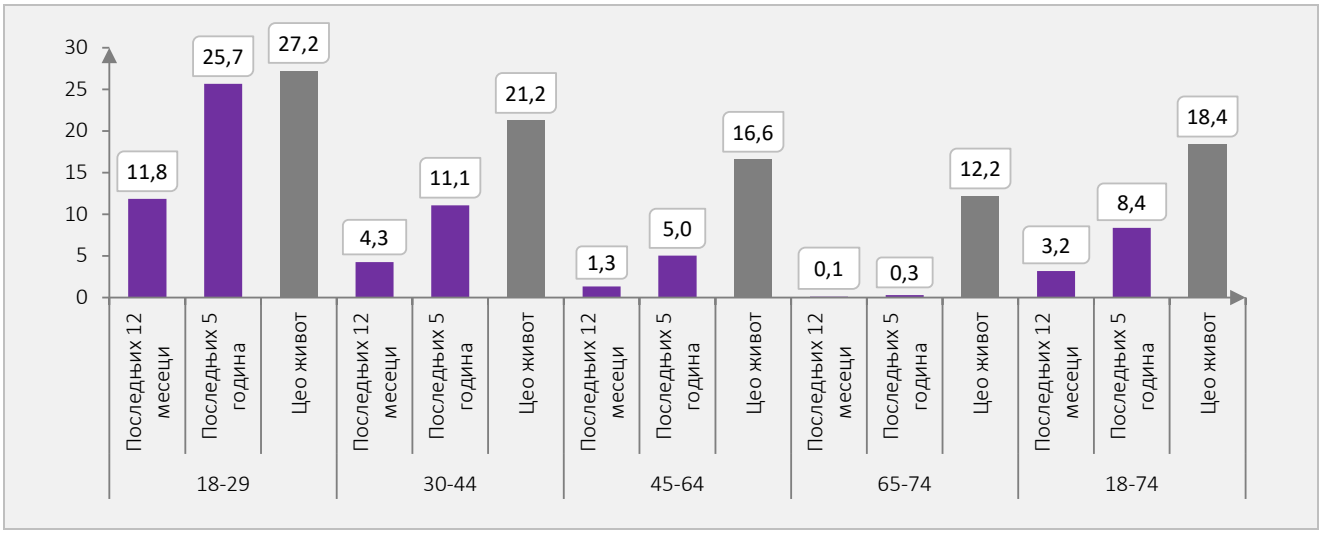

Информације о индикатору:

Тип жене: Жена која је икада радила током живота
Тип учиниоца: Особа у радном окружењу
Врста насиља: Сексуално узнемиравање на радном месту
Референтни период: Период живота када је радила

Насиље у детињству

Насиље у детињству обухвата сва насилна искуства пре навршене 15. године живота од стране било које особе.

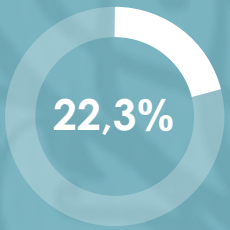

жена је доживело физичко или емоционално злостављање од стране родитеља током детињства

НАСИЉЕ У ДЕТИЊСТВУ

Током детињства најчешће се дешава физичко или емоционално злостављање од стране родитеља, које је доживело 22,3% жена, док је сексуално насиље доживело 0,7% жена (табела 12).

Табела 12. Жене које су доживеле насиље у детињству, према врсти насиља (%)

	%
Физичко или емоционално злостављање од стране родитеља	22,3
Сексуално насиље од стране било ког учиниоца	0,7
Друго сексуално насиље од стране било ког учиниоца	0,6

Напомена: Сексуално насиље обухвата присилу на сексуални однос.

Друго сексуално насиље обухвата: присиљавање на непримерено позирање пред неком другом особом (фото-апарат, камера итд.), додиривање интимних делова тела детета од стране одрасле особе, или присиљавање детета на додиривање интимних делова тела одраслој особи.

Физичко или емоционално злостављање од стране родитеља је доживело укупно 22,3% жена, и то 17,6% жена од стране оца и 16,5% од стране мајке (графикон 34).

Графикон 34. Жене које су доживеле физичко или емоционално злостављање од стране родитеља (%)

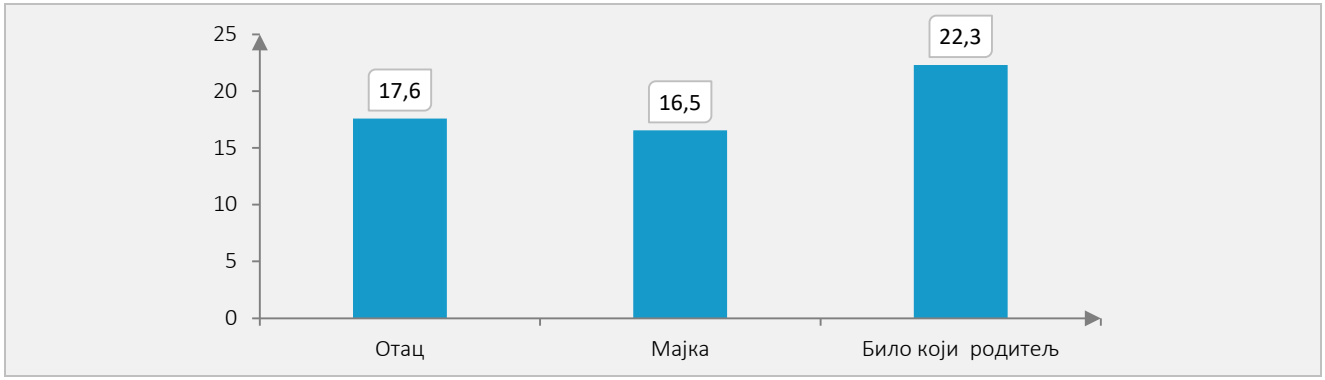

Укупно 24% жена у детињству је било сведок физичког или емоционалног злостављања између родитеља.

Физичко насиље током детињства није доживело већина жена.

У највећем броју случајева, жене нису доживеле физичко насиље од стране оца у детињству (92,4%). Ову врсту насиља је понекад доживело 3,1% жена, а 2,8% ретко (графикон 35).

Графикон 35. Жене које су доживеле физичко насиље од стране оца у детињству (%)

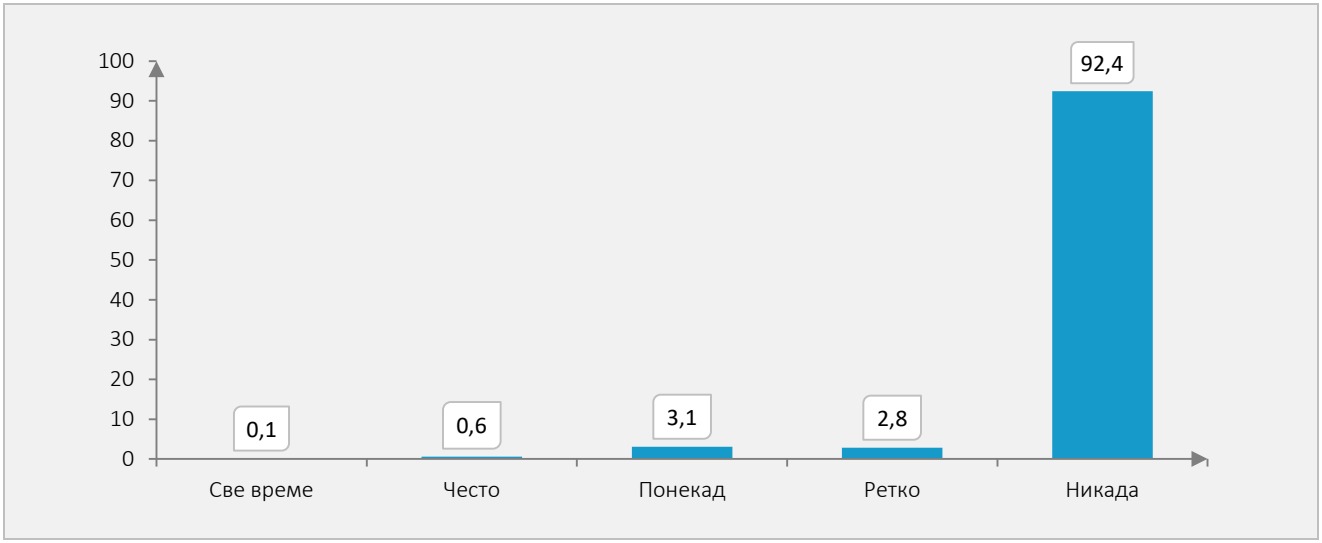

У највећем броју случајева, жене нису доживеле физичко насиље од стране мајке у детињству (91,1%). Ову врсту насиља је понекад доживело 5% жена, а 2,5% ретко (графикон 36).

Графикон 36. Жене које су доживеле физичко насиље од стране мајке у детињству (%)

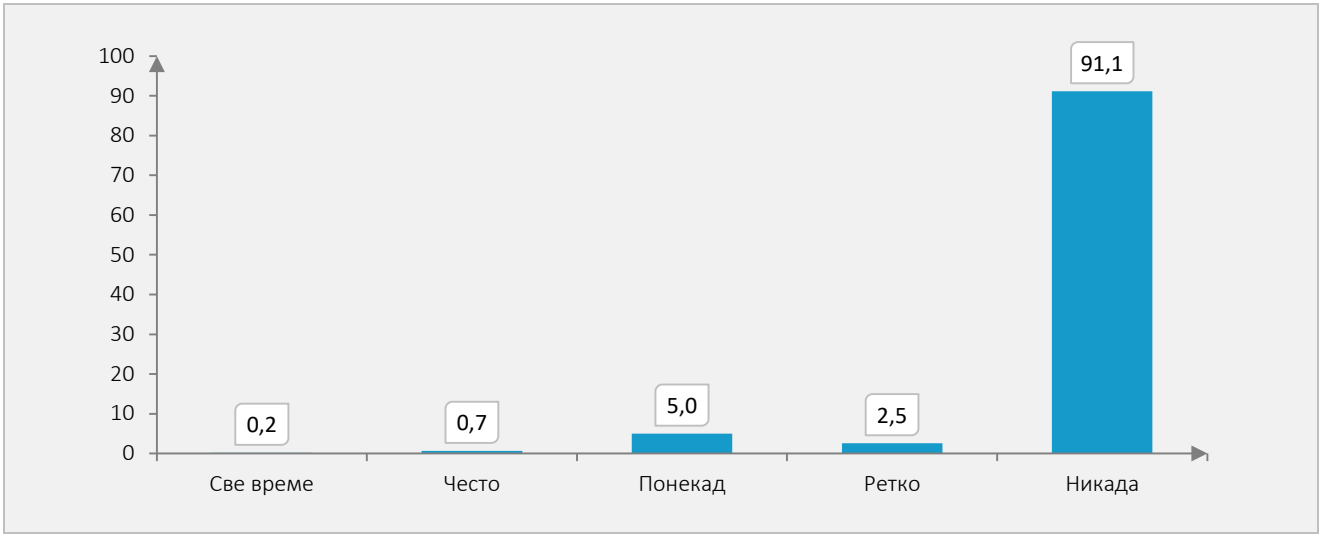

Сексуално насиље у детињству је доживело 0,7% жена, а друго сексуално насиље, које обухвата присиљавање на непримерено позирање пред неком другом особом (фото-апарат, камера итд.), додиривање интимних делова тела детета од стране одрасле особе, или присиљавање детета на додиривање интимних делова тела одраслој особи, доживело је 0,6% жена (графикон 37).

Графикон 37. Жене које су доживеле сексуално злостављање у детињству (%)

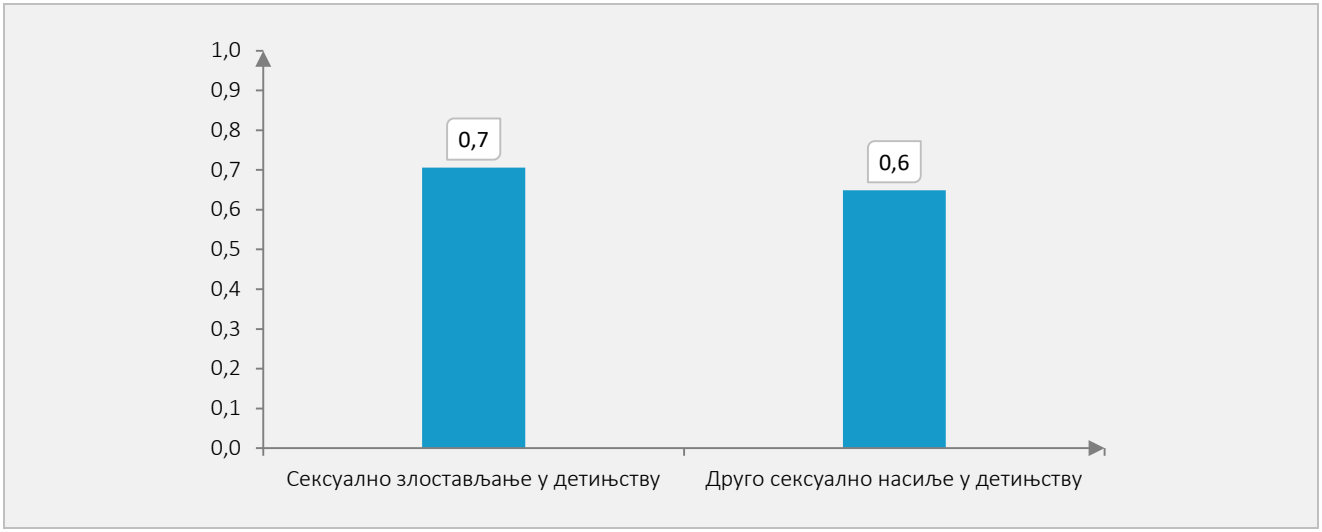

Напомена: Сексуално злостављање у детињству обухвата присилу на сексуални однос.

Друго сексуално насиље обухвата: присиљавање на непримерено позирање пред неком другом особом (фото-апарат, камера итд.), додиривање интимних делова тела детета од стране одрасле особе, или присиљавање детета на додиривање интимних делова тела одраслој особи.

Истраживањем је утврђено да жене не говоре о доживљеном сексуалном насиљу у детињству.

Само 0,3% жена је разговарало о доживљеним насилним радњама са чланом породице, рођаком, пријатељем или надлежним институцијама.

Сексуално насиље у детињству је доживело 1,3% жена старости од 18 до 29 година (графикон 38).

Графикон 38. Жене које су доживеле сексуално злостављање у детињству, према старосним групама жена (%)

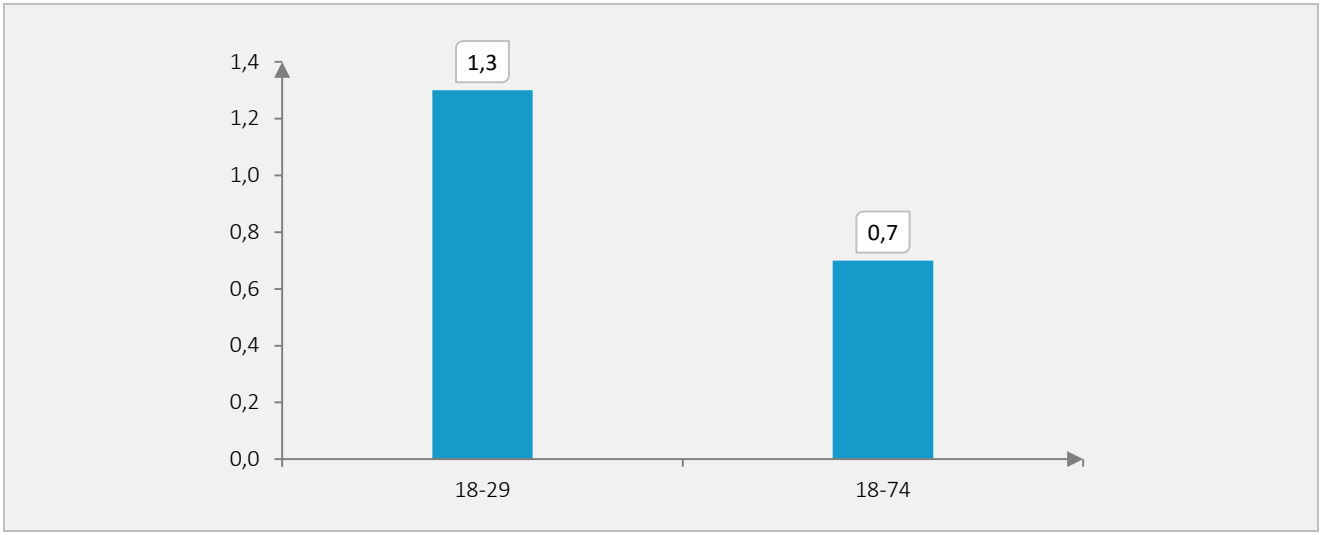

Информације о индикатору:

Тип жене: Жена старости 18-29 година и 18-74 године
Тип учиниоца: Било који учинилац
Врста насиља: Насиље у детињству
Референтни период: Пре 15. године живота

Посматрано према учиниоцу, најчешће се дешава насиље у детињству од стране било ког познатог учиниоца (0,6%) (графикон 39).

Графикон 39. Жене које су доживеле сексуално насиље у детињству, према типу учиниоца (%)

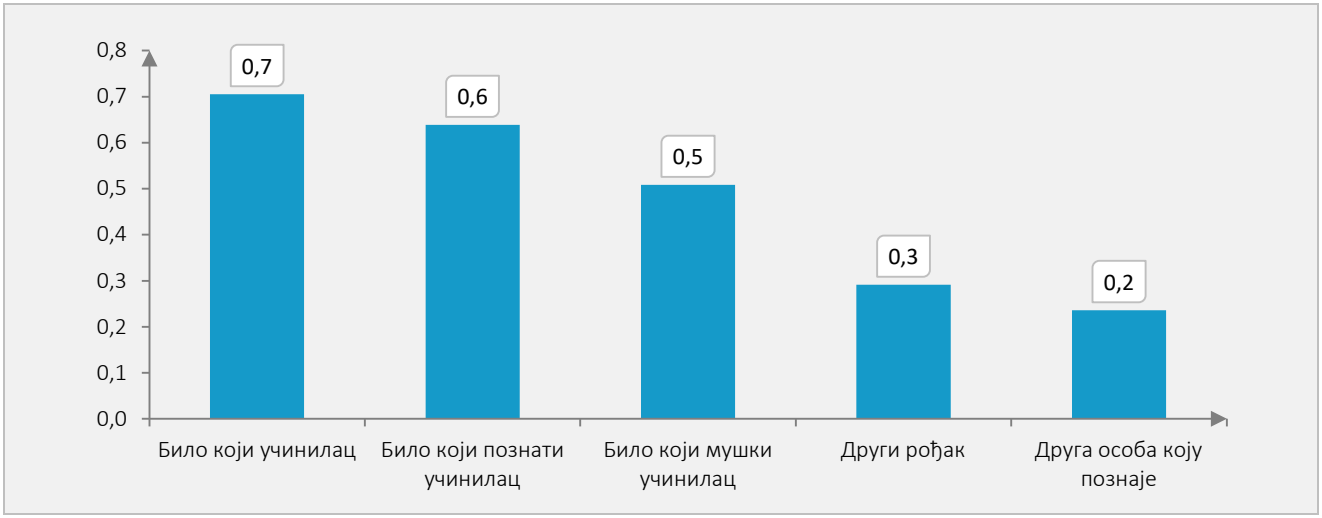

Информације о индикатору:

Тип учиниоца: Било који учинилац
Врста насиља: Насиље у детињству
Референтни период: Пре 15. године живота

Општа искуства са криминалом

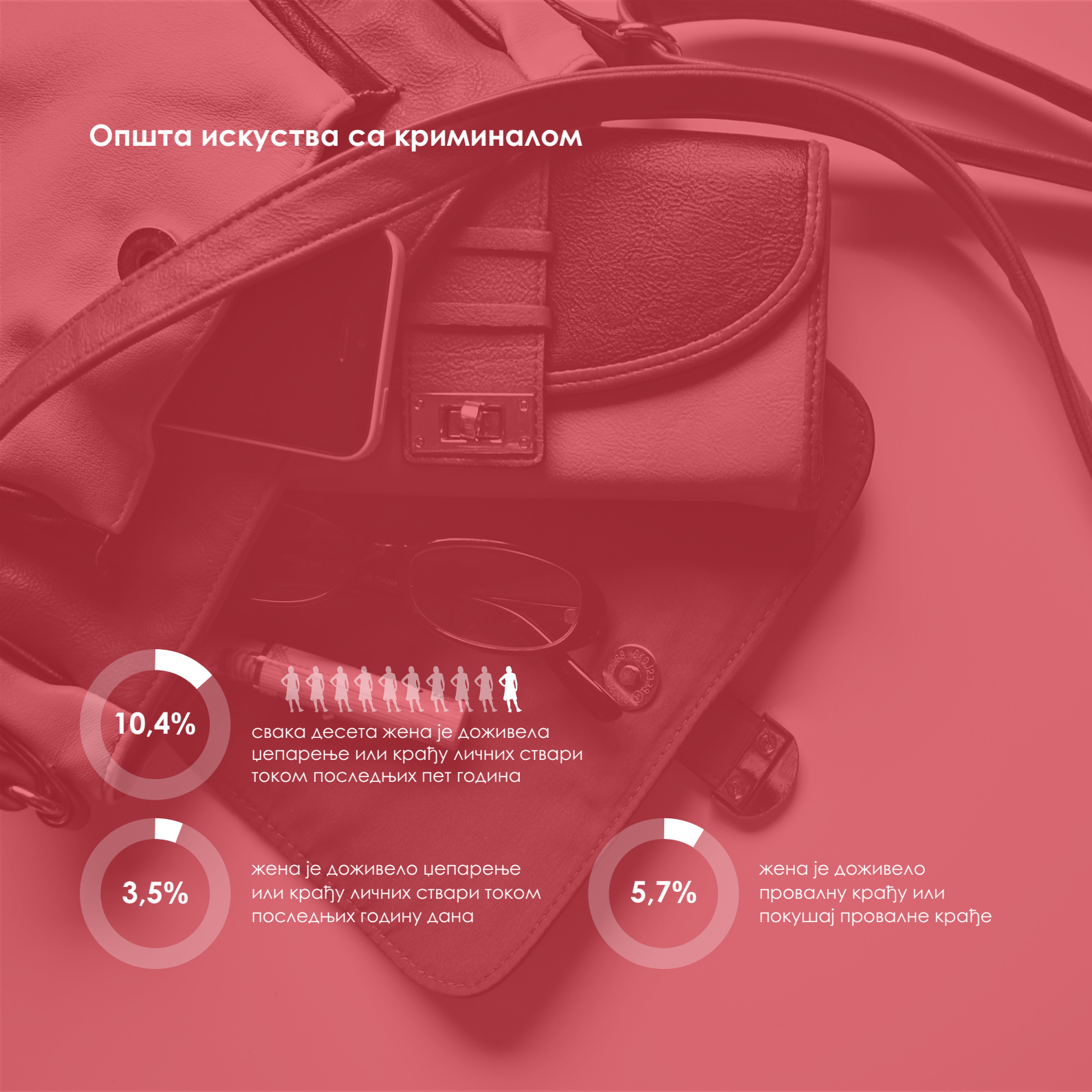

10,4%

свака десета жена је доживела џепарење или крађу личних ствари током последњих пет година

3,5%

жена је доживело џепарење или крађу личних ствари током последњих годину дана

5,7%

жена је доживело провалну крађу или покушај провалне крађе

ОПШТА ИСКУСТВА СА КРИМИНАЛОМ

Најчешћи облик опште виктимизације је џепарење, крађа торбице, новчаника, накита, мобилног телефона, спортске опреме и слично, које је доживело 10,4% жена током последњих пет година, односно 3,5% жена током последњих годину дана. Значајно ређе се дешава провална крађа или покушај провалне крађе коју је доживело 5,7% жена током последњих пет година, односно 1,4% жена током последњих годину дана (графикон 40).

Графикон 40. Жене које су доживеле неко искуство са криминалом (%)

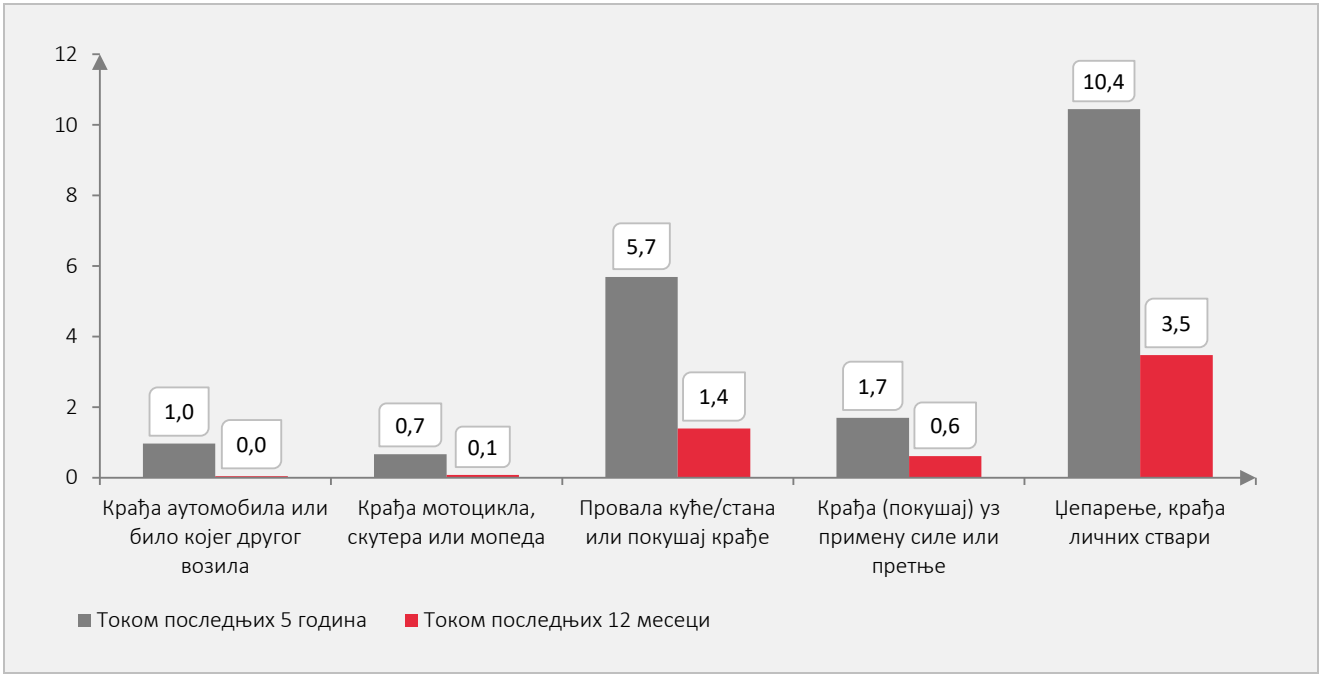

Ставови и понашања у вези са насиљем над женама

„Неке жене које су доживеле насиље не препознају да је то насиље. Сматрају нормалним да их муж понекад удари, да виче на њих, контролише; сматрају да су оне криве ако добију по неки шамар."

„Већина жена које су доживеле насиље, ћути о томе и никада нису пријавиле насилника полицији, нити су потражиле помоћ од других институција."

„Жртва родно заснованог насиља може бити било која жена, без обзира на образовање, године, материјалну ситуацију или средину у којој живи. Исто тако, насилник може бити мушкарац било које старости, професије, нивоа образовања или материјалне ситуације и најчешће се насилници ни по чему не могу препознати."

Анкетарке

СТАВОВИ И ПОНАШАЊА У ВЕЗИ СА НАСИЉЕМ НАД ЖЕНАМА

Поред квантитативних података добијених овим истраживањем, располажемо и богатим квалитативним материјалом добијеним путем изјава самих испитаница код отворених типова питања, као и изузетно вредном епмиријском грађом коју смо добили на основу мишљења и запажања анкетарки током рада на терену.

СТАВОВИ ИСПИТАНИЦА ПРЕМА АНКЕТИ

Испитанице су добро прихватиле анкету и радо учествовале у истраживању, отворено су одговарале на питања. Било им је драго да их неко пита о личним проблемима, о којима често нису разговарале ни са ким. Најосетљивија питања су питања о сексуалном насиљу, посебно код старијих испитаница.

Млађе и високообразоване испитанице су биле веома заинтересоване за анкету. Испитанице у осталим насељима имале су више времена да учествују у истраживању.

Већина испитаница сматра да истраживање може допринети бољем друштвеном положају жена, док јако мали број испитаница сматра да је истраживање непотребно. Неке испитанице су одбиле учешће у анкетирању због страха од епидемије Ковид-19.

ОТВОРЕНОСТ ЖЕНА ЗА РАЗГОВОР О ДОЖИВЉЕНОМ НАСИЉУ

Жене које су доживеле неки облик насиља су отворено причале о доживљеним искуствима, прецизно су евоцирале догађаје, чак иако су се десили одавно. Често су врло емотивно реаговале.

> *„Мислим да жене које су одбиле анкету су заправо изложене некој врсти насиља. Већина тих жена није спремно да прича о томе. Лично мислим да су неке жене из узорка биле неискрене и негирале све, а да заправо доживљавају неку врсту насиља.*"

Анкетарка Јасмина

> *„Једна жена средњих година ме је најљубазније примила, причала са мном, одговарала на питања као да има најсавршенији живот и брак, а била је плава испод ока и на образу. Види се да су модрице од ударца, но, она је све негирала.”*

Анкетарка Тамара

СТАВОВИ ИСПИТАНИЦА ПРЕМА НАСИЉУ

Доста жена, поготово старијих, наведене облике психичког насиља, па чак и физичког насиља, сматра нормалним и да је то саставни део сваког брака.

„Поједине жене које трпе насиље, посебно психичко насиље, нису ни свесне да је то насиље, сматрају нормалним да их муж понекад удари, да виче на њих, контролише, сматрају да су оне криве, ако добију по неки шамар."

Анкетарка Јасмина

Поред доживљеног насиља, испитанице се врло често носе са осећајем кривице, јер сматрају да су саме криве за доживљено насиље.

ПРИЈАВЉИВАЊЕ ДОЖИВЉЕНОГ НАСИЉА

Већина испитаница које су доживеле неку врсту насиља од својих партнера нису пријавиле инциденте надлежним органима.

Према мишљењу анкетарки, испитанице које доживљавају насиље од стране садашњег партнера могу се поделити у две групе, и то: старије жене, које због стида не пријављују доживљено насиље, и млађе испитанице, које се плаше да пријаве доживљено насиље.

„Већина жена које су доживеле насиље ћути о томе и никада нису пријавиле насилника полицији, нити су потражиле помоћ од других институција, као што су Центар за социјални рад или здравствене установе, и немају ниједан доказ да се насиље догодило."

Анкетарка Данијела

„Пријаве полицији због инцидената нису подносиле јер је скоро немогуће било доказати насиље, а и многи припадници полиције су раније са подсмехом гледали на такве ситуације, поготову у малим срединама. Нарочито би било тешко доказати узнемиравање од стране шефа или другог претпостављеног и преко тога се прећутно прелазило."

Анкетарка Снежана

С друге стране, жене које су доживеле насиље од стране интимног партнера, а које су пријавиле надлежним органима и напустиле насилног партнера, и даље су уплашене и не осећају се сигурно и безбедно.

НАСИЛНА ИСКУСТВА НА РАДНОМ МЕСТУ

Многе старије испитанице не желе да неке догађаје у вези са доживљеним искуствима на радном месту окарактеришу као насиље јер се раније на такве ситуације гледало другим очима.

НАСИЛНА ИСКУСТВА У ДЕТИЊСТВУ

„Питања у вези са насиљем у детињству су код неких испитаница изазвала тугу и призвала сећања на болна искуства. Оне које су причале о томе, веома добро су се сећале одређених догађаја."

Анкетарка Светлана

„Нису баш све жене спремне да причају о детињству и проблемима, као да нека искуства потискују."

Анкетарка Маријана

ОПШТИ ЗАКЉУЧАК СПРОВЕДЕНОГ ИСТРАЖИВАЊА

„Жртва родно заснованог насиља може бити било која жена, без обзира на образовање, године, материјалну ситуацију или средину у којој живи. Исто тако, насилник може бити мушкарац било које старости, професије, нивоа образовања или материјалне ситуације и најчешће се насилници ни по чему не могу препознати."

Анкетарка Данијела

„Испитанице које су причале о инцидентима и негативним искуствима – знале су скоро све појединости, добро се сећају тих ситуација, признале су да им је сада лакше причати о томе због одмака времена, и то још потпуно непознатој особи, биле су чак и захвалне што их неко пита о тој теми. Неке су се и заплакале. Осим оних које су доживеле неки инцидент, заплакале су се и две удовице јер су имале дивне мужеве, који им јако недостају, а ово истраживање им је дало увид у то какву су срећу имале са својим партнерима."

Анкетарка Тања

На крају, можемо рећи да ово истраживање има информативни и едукативни карактер. Многе испитанице нису биле свесне шта све обухвата појам насиља. Потребно је што више говорити о проблему родно заносваног насиља и радити на подизању друштвене свести у циљу његовог спречавања.

„Испитанице су кроз постављена питања постале свесније да су се суочиле са бројним ситуацијама из живота, и да ће убудуће умети да препознају и назову правим именом, бар неке од видова злостављања."

Анкетарка Александра

Закључак

Жене које су доживеле неку врсту насиља често не пријављују инциденте надлежним органима.

Разлози непријављивања су углавном: страх од учиниоца, осуда околине, непрепознавање насиља или неповерење у институције.

Да ли се у позадини родно заснованог насиља налазе традиционални ставови жена засновани на културним нормама?

ЗАКЉУЧАК

Истраживање о безбедности и квалитету живота жена је показало да је психичко насиље од стране партнера најзаступљенија врста насиља са којим се суочава свака пета жена, док се физичко-сексуално насиље дешава доста ређе, и доживела га је свака десета жена. Такође, свака десета жена се суочава са непартнерским насиљем. Сексуално насиље се дешава знатно ређе. Само 1,7% жена доживело је ову врсту насиља од стране партнера, односно 2,7% жена од стране непартнера. С друге стране, сексуално узнемиравање на радном месту је много заступљеније и ову врсту насиља доживело је око 14% жена. Исти проценат жена је доживело прогањање од стране било ког учиниоца. Током детињства, жене су се најчешће суочавале са емоционалним злостављањем (22%), док највећи број жена није био изложен физичком насиљу од стране родитеља (око 92%). Такође, мање од 1% жена је сексуално злостављано током детињства од стране било ког учиниоца. Свака десета жена била је изложена крађи личних ствари током последњих пет година од тренутка спровођења анкете.

Жене које су учествовале у овом истраживању су добро прихватиле анкету и радо учествовале у њој. Отворено су причале о доживљеним насилним искуствима и прецизно евоцирале догађаје, чак иако су се давно десили. Старије жене које су доживеле психичко или чак физичко насиље не препознају да је то насиље, већ сматрају нормалним да муж виче на њих, да их контролише, понекад удари, чак и осећају кривицу за оно што им се дешава. Нарочито старије жене различите облике психичког и физичког насиља сматрају нормалном брачном свакодневицом.

Жене које су доживеле неку врсту насиља од својих партнера често не пријављују инциденте надлежним органима. Неки од разлога непријављивања су: страх од учиниоца, осуда околине, сматрају да је то што су доживеле нормално а не насиље, или немају поверење у институције.

У позадини свега наведеног налазе се традиционални ставови жена засновани на културним нормама. Међутим, насиље над женама још увек се не препознаје као последица историјски неједнаких односа моћи између жена и мушкараца, који су довели до доминације мушкараца и дискриминације жена, што је и истакнуто у Преамбули Истанбулске конвенције.

Приликом креирања програма и мера за борбу против насиља над женама често се не препознаје да је реч о родно заснованом насиљу, које је кључна препрека да жене у пуној мери уживају људска права, нити постоји пуна свест о томе да је право на живот без насиља у приватној и јавној сфери

повезано са обавезом државе да осигура равноправност жена и мушкараца да уживају сва грађанска, политичка, економска, социјална и културна права, уз уважавање специфичних околности у којима се налазе жене из осетљивих група.

У протеклом периоду остварени су значајни резултати на плану сузбијања и спречавања родно заснованог насиља над женама и насиља у породици, чему је у великој мери допринела и улога медија. Сведоци смо све чешћег пријављивања и отвореног причања о доживљеном насиљу у јавности.

Међутим, и даље постоји велики број жена које не препознају насиље, или које не пријављују доживљено насиље из неког разлога, што потврђују „тамне бројке“.

Искуство из овог истраживања је показало да су жене отворене да поделе своја доживљена искуства и да насиље више није табу тема. Сматрамо да постоји простор за подизање свести ради сузбијања насиља и деловања јавних политика у овој области.

ЗАХВАЛНОСТ

Ова публикација је настала као резултат Истраживања о безбедности и квалитету живота жена, коју је спровео Завод у оквиру вишекорисничког пројекта ИПА 2017.

Истраживање је успешно спроведено упркос специфичним условима током пандемије Ковида-19.

Захваљујемо свим колегиницама и колегама из Завода који су учествовали у бројним фазама истраживања и који су својим радом допринели да се истраживање успешно спроведе.

У истраживању су учествовале 32 анкетарке, којима се посебно захваљујемо због њихове кључне улоге у истраживању. Такође, захваљујемо и контролорима који су пратили рад анкетарки и пружали им психолошку подршку током трајања рада на терену.

На крају, али и најважније, захваљујемо свим женама које су учествовале у истраживању, и које су поделиле своја лична искуства и мишљења са анкетаркама.

Захваљујемо свима који су дали свој допринос у припреми и обликовању ове публикације.

Одсек за комуникацију и информисање
Тел.: 011/24-01-284
Имејл: stat@stat.gov.rs

Библиотека
Тел.: 011/24-12-922, лок. 408
Имејл: biblioteka@stat.gov.rs

Број страна: 83
Тираж: 150

CIP

Истраживање о безбедности и квалитету живота жена *(EU-GBV)*, 2021.

Квалитет живота и безбедност жена

www.stat.gov.rs

ISBN 978-86-6161-217-6